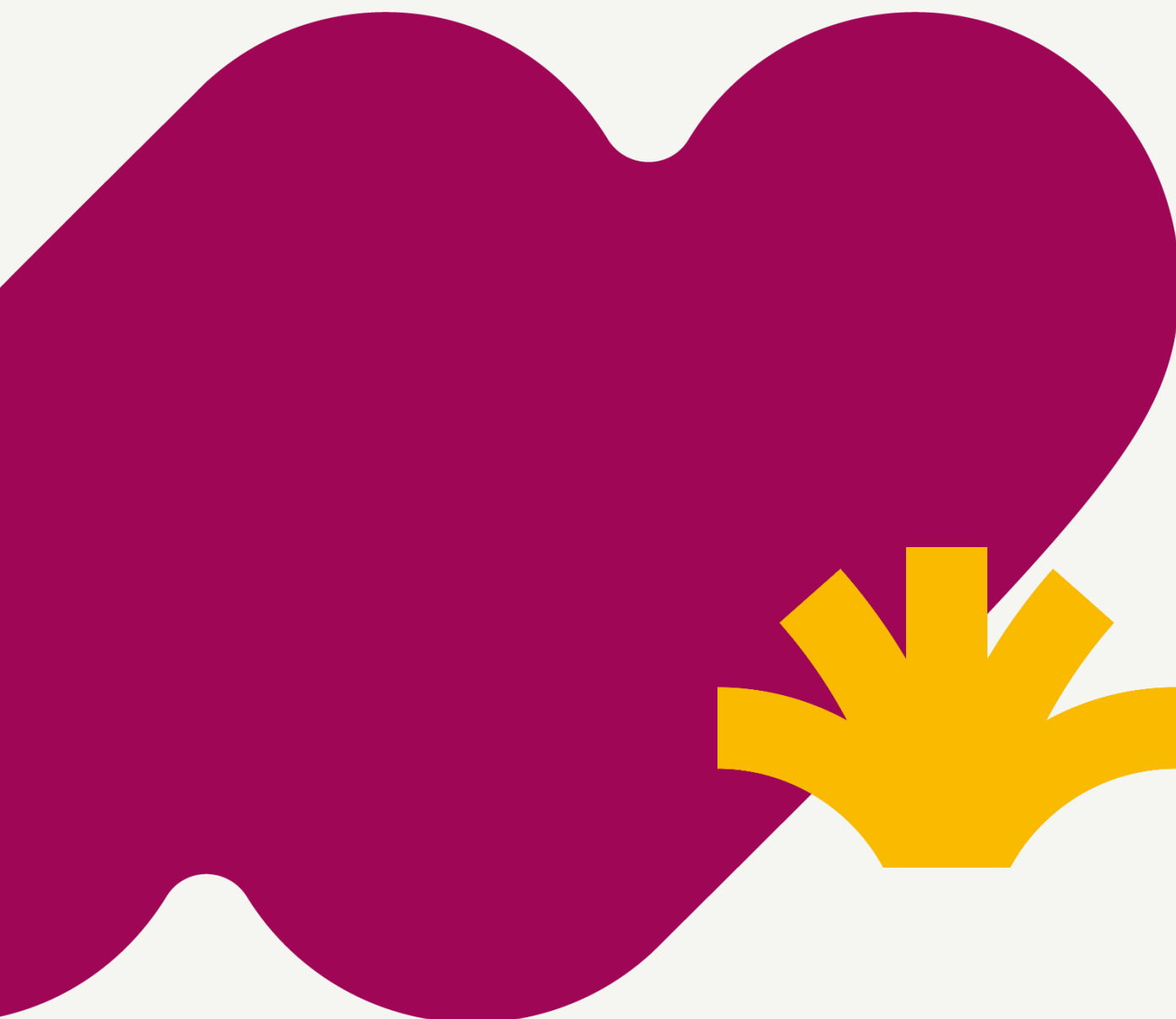

Appendix B: Aanvullende resultaten

Inhoudstafel

1	Aanvullende resultaten enquête.....	3
1.1	Betaald werk.....	3
1.2	Onbetaald werk.....	6
1.3	Huisvesting	9
1.4	Financiële diensten	15
1.5	Overheidsdiensten, sociale zekerheid en sociale diensten	17
1.6	Gezondheidszorg en hulp	20
1.7	De publieke ruimte, vrije tijd, winkels en horeca	26
1.8	Digitalisering	28
1.9	Resultaten m.b.t. het al dan niet melden van leeftijdsdiscriminatie	31
2	Getuigenissen over ervaringen in het onderwijs.....	32
2.1	Leeftijdsdiscriminatie in het hoger onderwijs	33
2.2	De impact van racisme en validisme op school.....	33
3	Getuigenissen over ervaringen in het privéleven.....	35
3.1	Betutteling en vooroordelen ten aanzien van ouderen.....	35
3.2	Seks en seksualiteit	35
4	Algemene reflecties over agisme in de samenleving.....	36
4.1	Vooroordelen, normen en percepties spelen een grote rol	36
4.2	Vergeten door de maatschappij en het beleid.....	37
4.3	De samenleving is niet aangepast aan (ouder wordende) mensen met een handicap	38

Deze appendix hoort bij het onderzoeksrapport “Onderzoek naar leeftijdsdiscriminatie in België” (2025) van Unia. Ze bevat aanvullende resultaten die niet in het rapport zelf opgenomen konden worden. Een andere appendix (Appendix A) met meer informatie over de methoden die gebruikt werden voor het onderzoek, is eveneens beschikbaar op de [website](#).

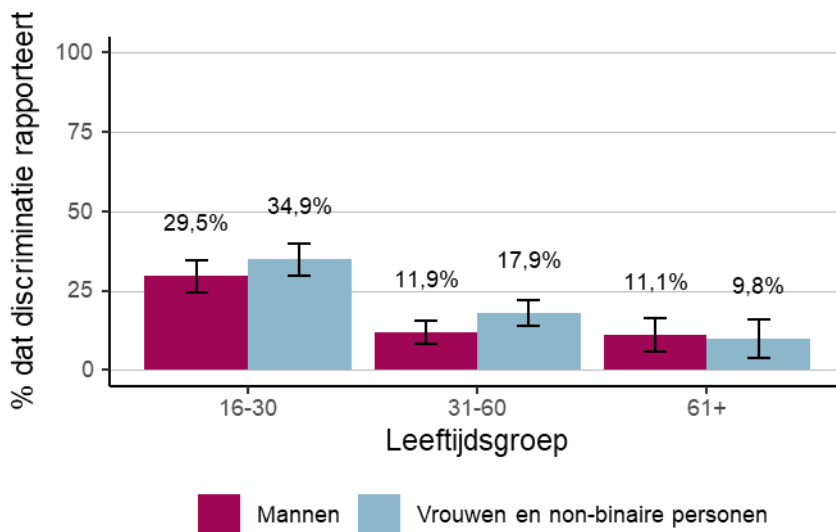
1 Aanvullende resultaten enquête

Voor de intersectionele analyses is er steeds voorzichtigheid geboden bij de interpretatie: voor sommige kruisingen zijn er immers onvoldoende data om betrouwbare uitspraken te doen. De intervallen die weergegeven worden op de balken zijn betrouwbaarheidsintervallen voor de percentages. Deze helpen om in te schatten hoe groot een verschil effectief is (door te kijken of de intervallen al dan niet overlappen) én geven aan wanneer er zeer weinig data beschikbaar waren voor een bepaalde kruising (in dergelijke gevallen zal het betrouwbaarheidsinterval heel groot zijn).

1.1 Betaald werk

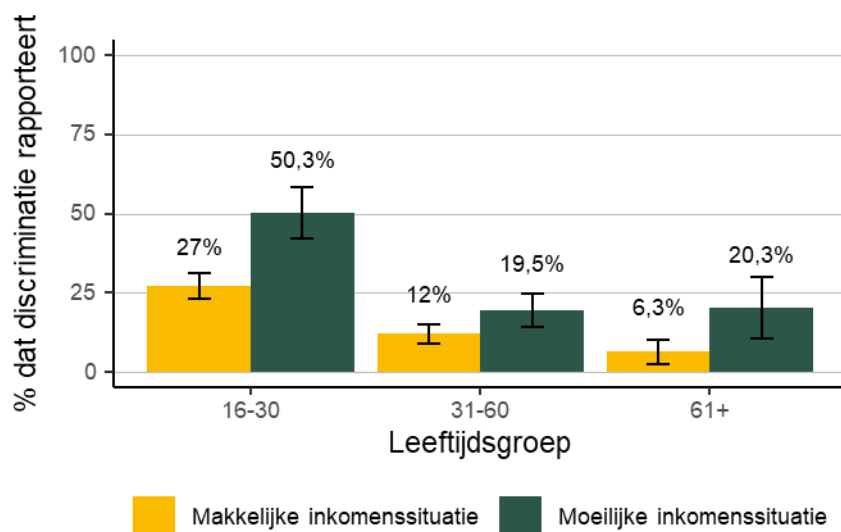
1.1.1 Intersectionele analyses

Grafiek A1: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van loondienst of zelfstandig werk, voor de kruising van leeftijd en gender

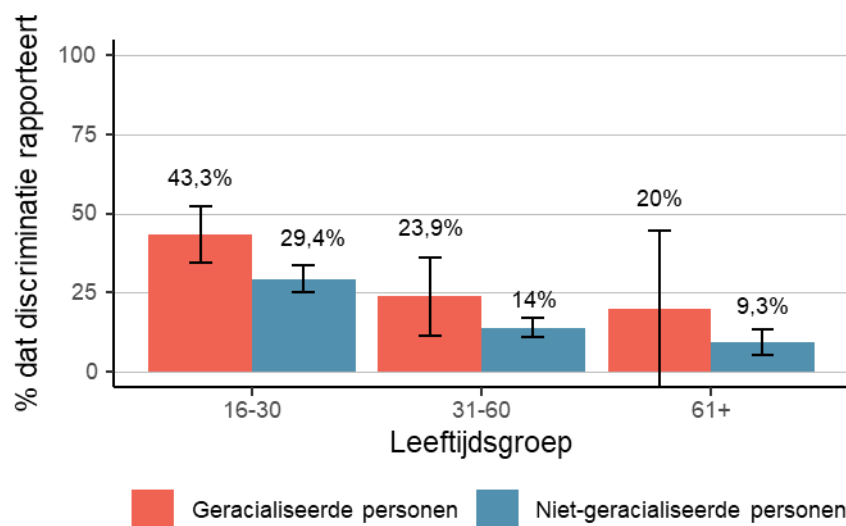
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen werk hadden gedaan of gezocht, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 7 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun gender. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1516 deelnemers.

Grafiek A2: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van loondienst of zelfstandig werk, voor de kruising van leeftijd en armoede

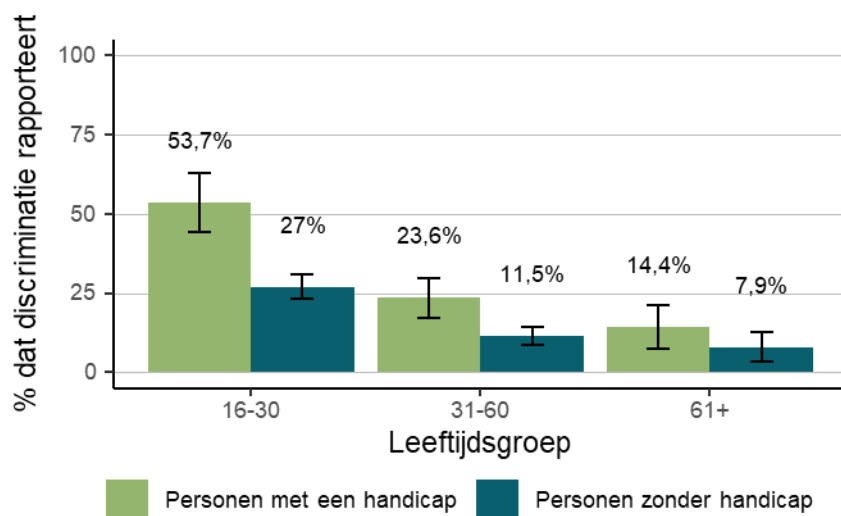
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen werk hadden gedaan of gezocht, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 41 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun inkomenssituatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1482 deelnemers.

Grafiek A3: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van loondienst of zelfstandig werk, voor de kruising van leeftijd en geracialiseerde personen

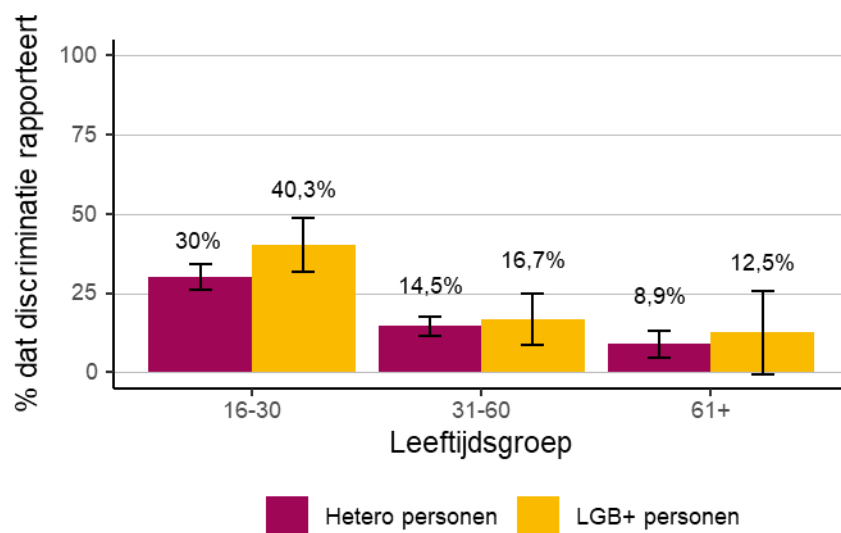
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen werk hadden gedaan of gezocht, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 147 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun origines. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1376 deelnemers. Let op: de resultaten voor geracialiseerde personen zijn gebaseerd op slechts 46 deelnemers in de groep van 31-60 en op 10 deelnemers in de groep van 61+ (vandaar de grote betrouwbaarheidsintervallen).

Grafiek A4: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van loondienst of zelfstandig werk, voor de kruising van leeftijd en handicap

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen werk hadden gedaan of gezocht, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 38 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was m.b.t. handicap. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1485 deelnemers.

Grafiek A5: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van loondienst of zelfstandig werk, voor de kruising van leeftijd en seksuele oriëntatie

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen werk hadden gedaan of gezocht, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 78 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun seksuele oriëntatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1445 deelnemers. Let op: de resultaten voor oudere LGB+ personen zijn gebaseerd op slechts 24 deelnemers.

1.2 Onbetaald werk

1.2.1 Discriminatievormen

Tabel A1: Percentage deelnemers dat een specifieke vorm van leeftijdsdiscriminatie in het kader van vrijwilligerswerk aanduidde, per leeftijdsgroep

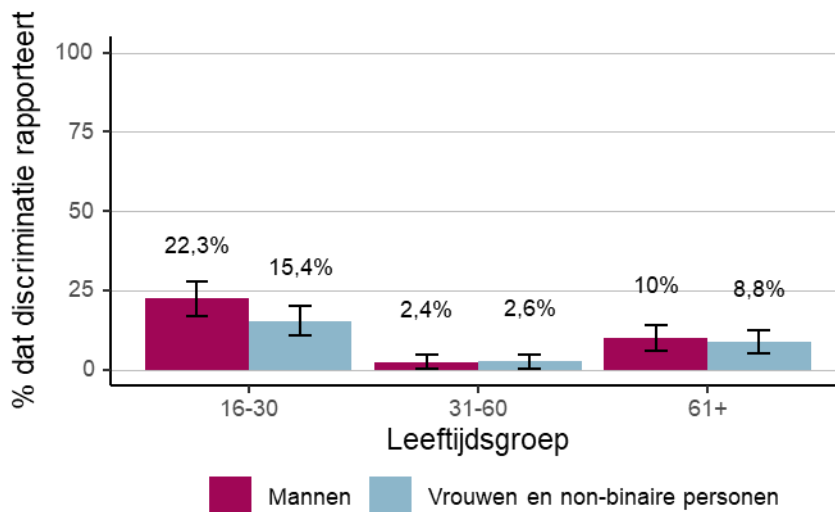
Discriminatievorm	Leeftijdsgroep		
	16-30	31-60	61+
Afgewezen voor vrijwilligerswerk	7,2%	1,0%	2,2%
Genegeerd of niet serieus genomen	4,5%	0,5%	2,4%
Gedwongen te stoppen met vrijwilligerswerk	3,4%	0,0%	2,7%
Geen vrijwilligerswerk geschikt voor mijn leeftijd	3,6%	0,8%	1,1%
Ongepaste opmerkingen of grappen over leeftijd	2,7%	0,3%	1,1%
Andere situatie	1,1%	0,3%	2,0%

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen vrijwilligerswerk hadden gedaan of gezocht werden buiten beschouwing gelaten. De percentages in deze tabel werden berekend op de resterende deelnemers (446 deelnemers van 16-30 jaar, 398 van 31-60 jaar en 451 van 61 jaar of ouder).

De kleurcodes zijn te lezen per leeftijdsgroep. De donkerste kleur staat voor de discriminatievorm die het meest werd gerapporteerd door die leeftijdsgroep, de lichtste kleur voor de discriminatievorm die het minst werd gerapporteerd.

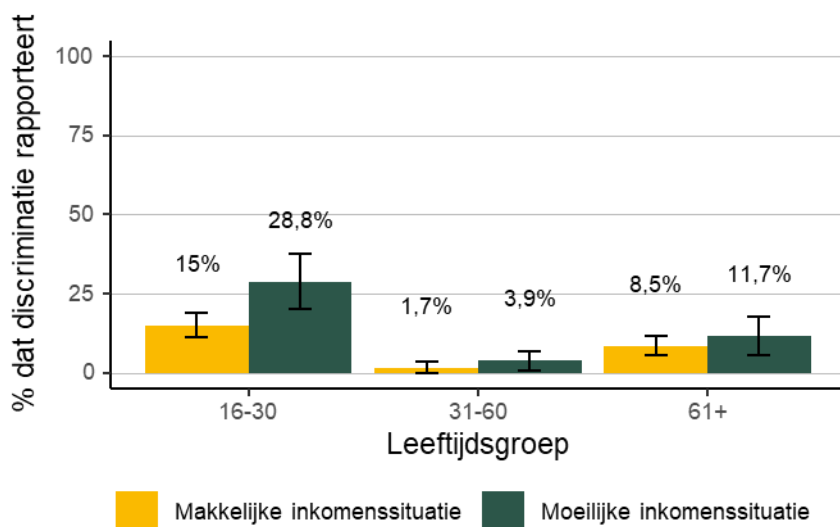
1.2.2 Intersectionele analyses

Grafiek A6: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van vrijwilligerswerk, voor de kruising van leeftijd en gender

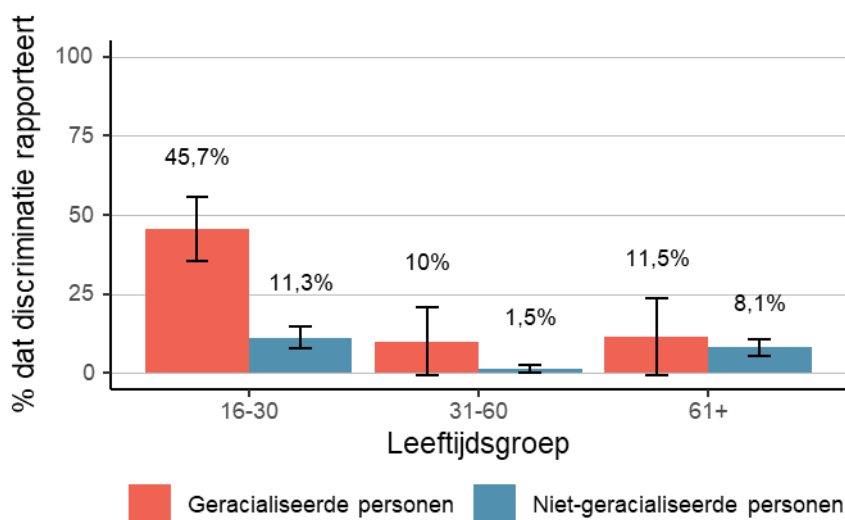
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen vrijwilligerswerk hadden gedaan of gezocht, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 8 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun gender. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1287 deelnemers.

Grafiek A7: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van vrijwilligerswerk, voor de kruising van leeftijd en armoede

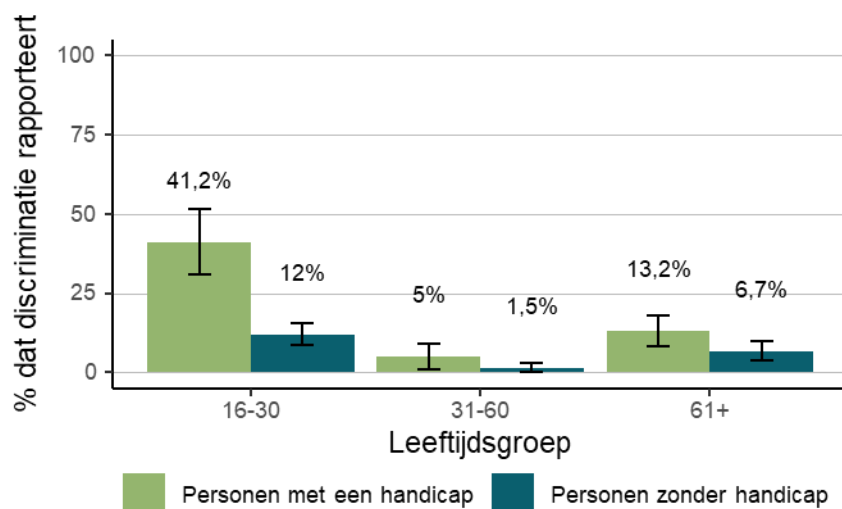
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen vrijwilligerswerk hadden gedaan of gezocht, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 32 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun inkomenssituatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1263 deelnemers.

Grafiek A8: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van vrijwilligerswerk, voor de kruising van leeftijd en geracialiseerde personen

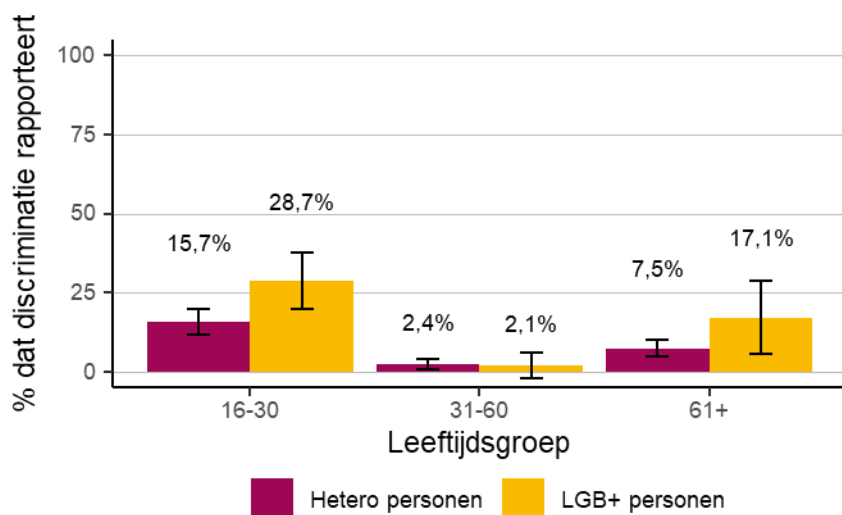
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen vrijwilligerswerk hadden gedaan of gezocht, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 125 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun origines. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1170 deelnemers. Let op: de resultaten voor geracialiseerde personen zijn gebaseerd op slechts 30 deelnemers in de groep van 31-60 en op 26 deelnemers in de groep van 61+.

Grafiek A9: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van vrijwilligerswerk, voor de kruising van leeftijd en handicap

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen vrijwilligerswerk hadden gedaan of gezocht, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 40 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was m.b.t. handicap. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1255 deelnemers.

Grafiek A10: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van vrijwilligerswerk, voor de kruising van leeftijd en seksuele oriëntatie

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen vrijwilligerswerk hadden gedaan of gezocht, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 83 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun seksuele oriëntatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1212 deelnemers. Let op: de resultaten voor LGB+ personen zijn gebaseerd op slechts 47 deelnemers in de groep van 31-60 en op 41 deelnemers in de groep van 61+.

1.3 Huisvesting

1.3.1 Huren en kopen: discriminatievormen

Tabel A2: Percentage deelnemers dat een specifieke vorm van leeftijdsdiscriminatie bij het huren of kopen van een woning aanduidde, per leeftijdsgroep

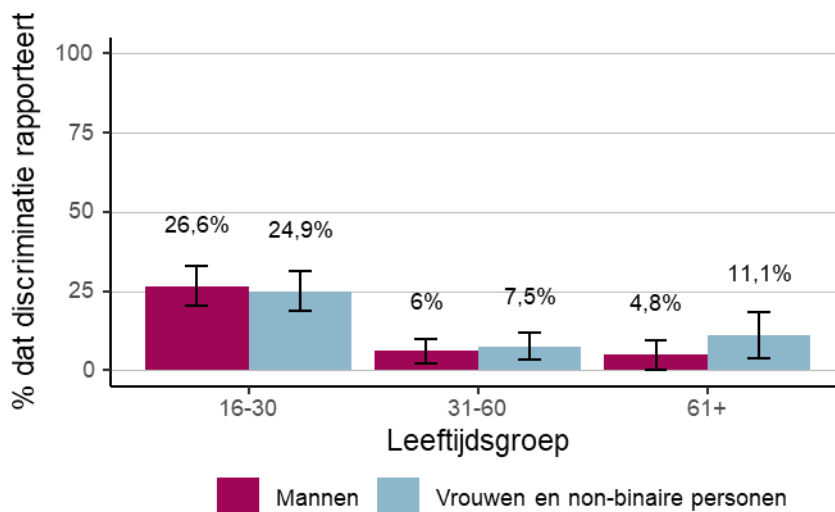
Discriminatievorm	Leeftijdsgroep		
	16-30	31-60	61+
Minder kans op huurwoning met andere inkomsten dan loon	11,1%	1,7%	1,9%
Geweigerd voor een huurwoning	7,2%	1,3%	3,2%
Moeizame zoektocht leidde tot slechte/ongezonde woning	5,2%	1,7%	2,5%
Onbeleefd of neerbuigend behandeld	4,1%	2,0%	2,5%
Rechten als huurder niet serieus genomen	3,4%	0,7%	3,2%
Andere situatie	0,8%	0,3%	2,5%

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen woning hadden gezocht, gehuurd of gekocht werden buiten beschouwing gelaten. De percentages in deze tabel werden berekend op de resterende deelnemers (387 deelnemers van 16-30 jaar, 299 van 31-60 jaar en 157 van 61 jaar of ouder).

Wegens het kleine aantal deelnemers moeten kleine procentuele verschillen tussen groepen in deze tabel zeer voorzichtig geïnterpreteerd worden: het gaat vaak om een verschil van slechts één of twee personen (vandaar gebruiken we ook geen kleurgradaties in deze tabel).

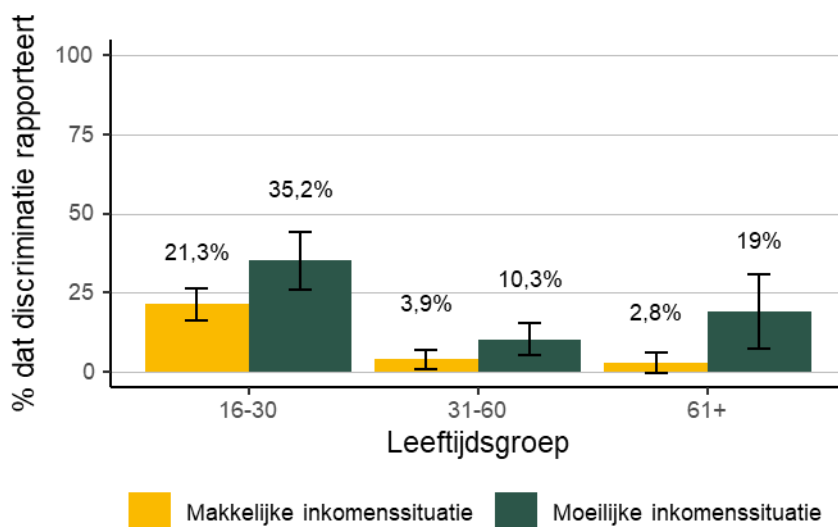
1.3.2 Huren en kopen: intersectionele analyses

Grafiek A11: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde bij het huren of kopen van een woning, voor de kruising van leeftijd en gender

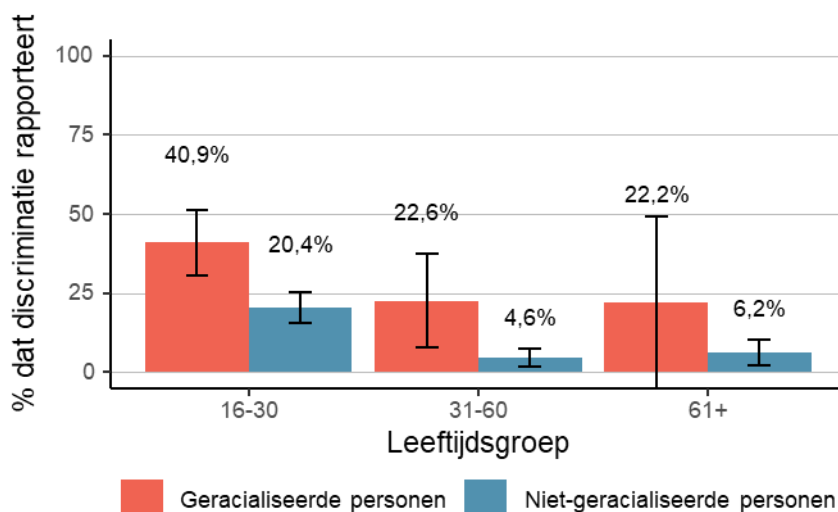
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen woning hadden gezocht, gehuurd of gekocht werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 5 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun gender. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 838 deelnemers.

Grafiek A12: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde bij het huren of kopen van een woning, voor de kruising van leeftijd en armoede

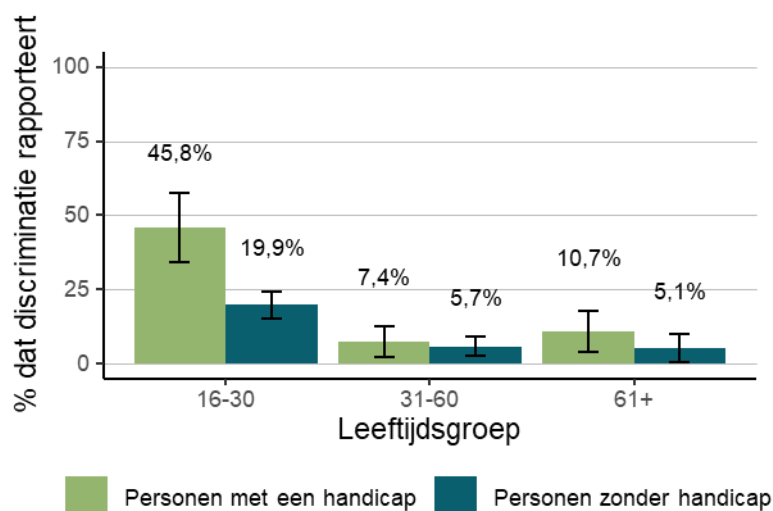
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen woning hadden gezocht, gehuurd of gekocht werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 35 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun inkomenssituatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 808 deelnemers. Let op: de resultaten voor oudere personen in een moeilijke inkomenssituatie zijn gebaseerd op slechts 42 deelnemers.

Grafiek A13: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde bij het huren of kopen van een woning, voor de kruising van leeftijd en geracialiseerde personen

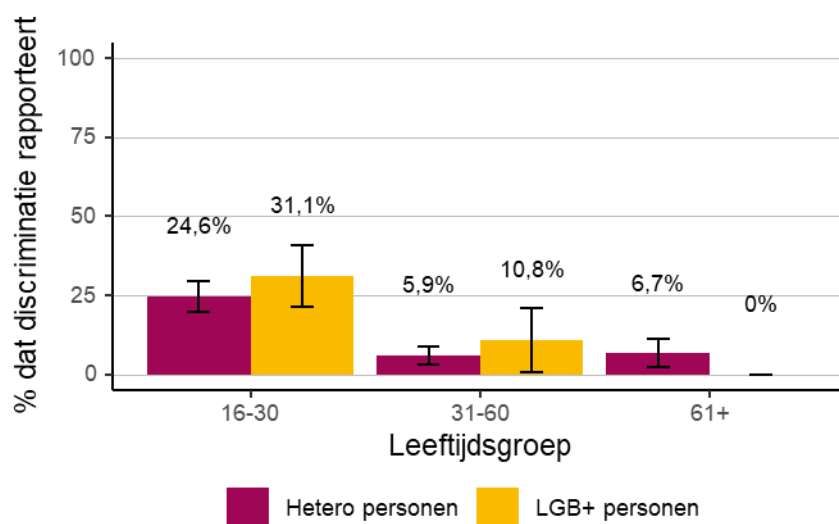
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen woning hadden gezocht, gehuurd of gekocht werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 83 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun origines. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 760 deelnemers. Let op: de resultaten voor geracialiseerde personen zijn gebaseerd op slechts 31 deelnemers in de groep van 31-60 en op 9 deelnemers in de groep van 61+.

Grafiek A14: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde bij het huren of kopen van een woning, voor de kruising van leeftijd en handicap

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen woning hadden gezocht, gehuurd of gekocht werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 33 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was m.b.t. handicap. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 810 deelnemers.

Grafiek A15: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde bij het huren of kopen van een woning, voor de kruising van leeftijd en seksuele oriëntatie

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen woning hadden gezocht, gehuurd of gekocht werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 51 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun seksuele oriëntatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 792 deelnemers. Let op: de resultaten voor LGB+ personen zijn gebaseerd op slechts 37 deelnemers in de groep van 31-60 en op 11 deelnemers in de groep van 61+.

1.3.3 Collectieve woonvoorzieningen: discriminatievormen

Tabel A3: Percentage deelnemers dat een specifieke vorm van leeftijdsdiscriminatie in het kader van collectieve woonvoorzieningen aanduidde, per leeftijdsgroep

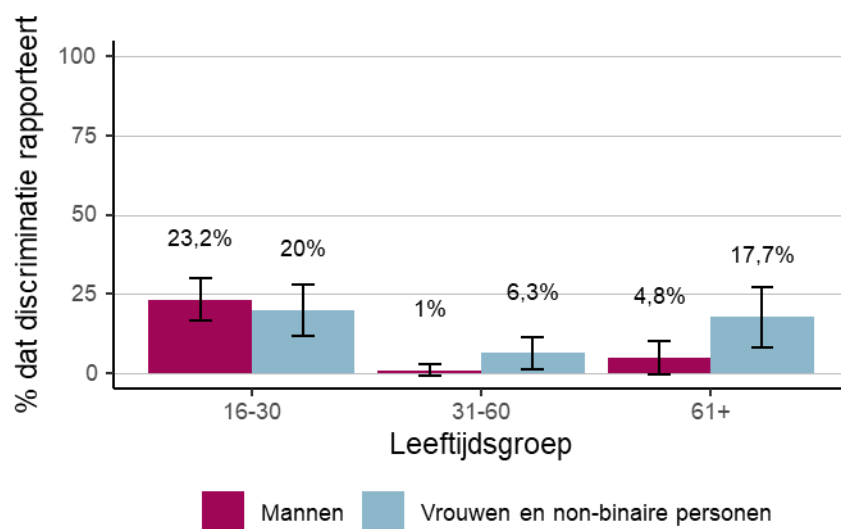
Discriminatievorm	Leeftijdsgroep		
	16-30	31-60	61+
Veel te hoge kostprijs voor geschikte voorziening/opvang	8,3%	1,0%	7,2%
Geen toegang tot voorziening/opvang	9,1%	2,0%	0,8%
Gedwongen weg te gaan uit voorziening/opvang	3,2%	0,5%	0,0%
Niet of onvoldoende betrokken bij beslissingen over woonplaats	2,8%	0,5%	0,8%
Tegen wil in instelling/woonzorgcentrum geplaatst	1,6%	0,0%	0,0%
Andere situatie	0,4%	0,0%	6,4%

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen contact hadden gehad met collectieve woonvoorzieningen werden buiten beschouwing gelaten. De percentages in deze tabel werden berekend op de resterende deelnemers (252 deelnemers van 16-30 jaar, 196 van 31-60 jaar en 125 van 61 jaar of ouder).

Wegens het kleine aantal deelnemers moeten kleine procentuele verschillen tussen groepen in deze tabel zeer voorzichtig geïnterpreteerd worden: het gaat vaak om een verschil van slechts één of twee personen (vandaar gebruiken we ook geen kleurgradaties in deze tabel).

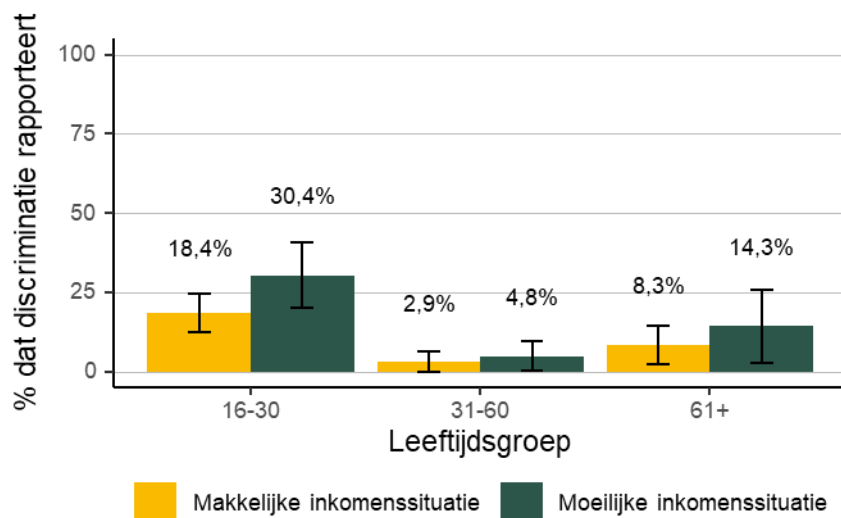
1.3.4 Collectieve woonvoorzieningen: intersectionele analyses

Grafiek A16: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van collectieve woonvoorzieningen, voor de kruising van leeftijd en gender

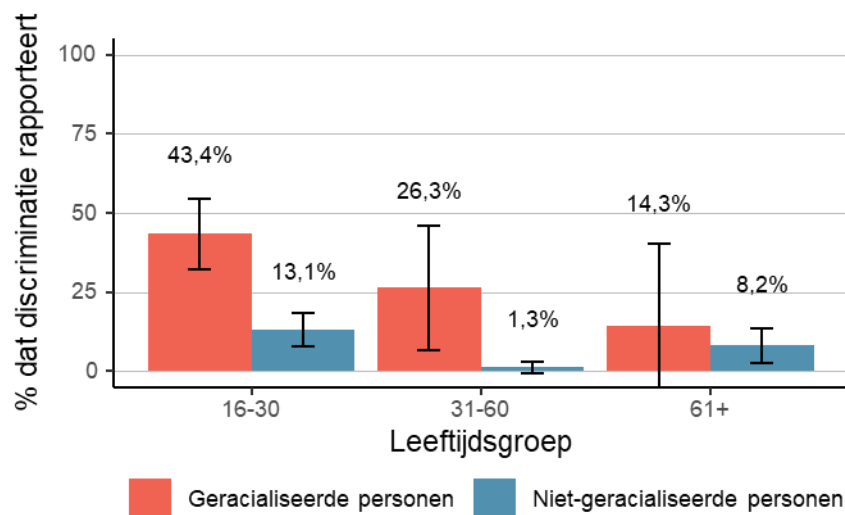
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen contact hadden gehad met collectieve woonvoorzieningen of opvang werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 4 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun gender. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 569 deelnemers.

Grafiek A17: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van collectieve woonvoorzieningen, voor de kruising van leeftijd en armoede

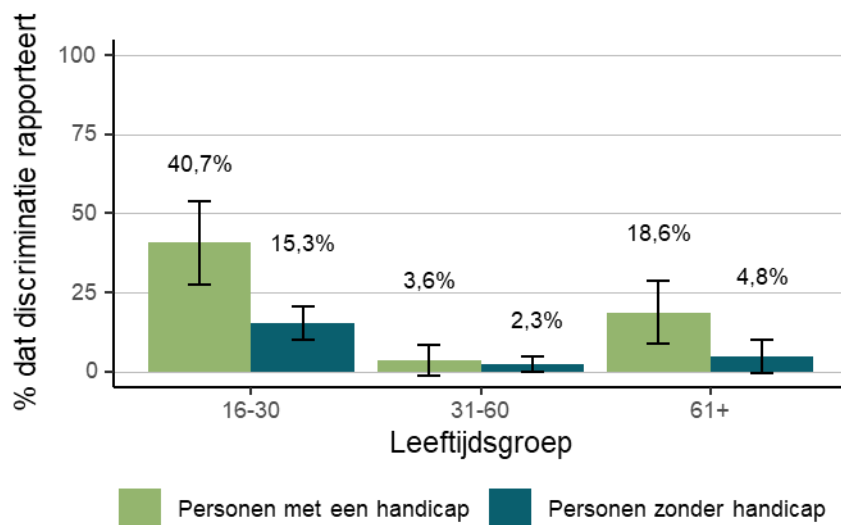
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen contact hadden gehad met collectieve woonvoorzieningen of opvang werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 28 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun inkomenssituatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 545 deelnemers. Let op: de resultaten voor oudere personen in een moeilijke inkomenssituatie zijn gebaseerd op slechts 35 deelnemers.

Grafiek A18: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van collectieve woonvoorzieningen, voor de kruising van leeftijd en geracialiseerde personen

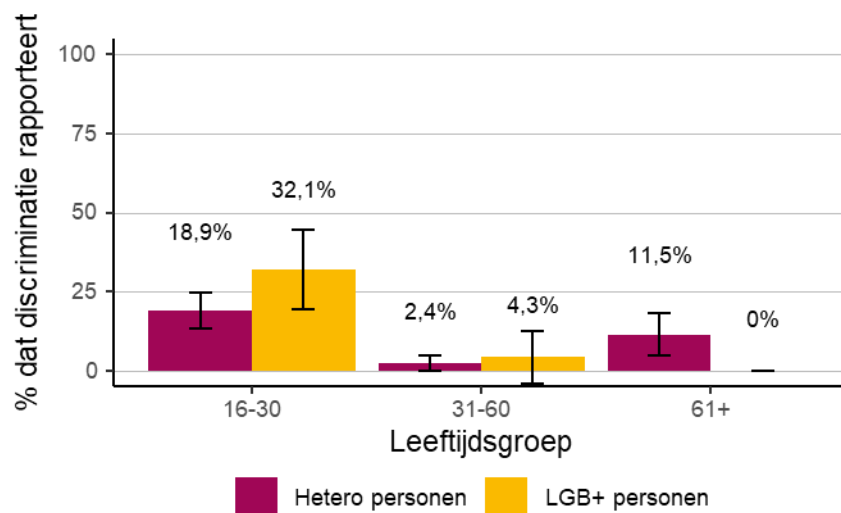
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen contact hadden gehad met collectieve woonvoorzieningen of opvang werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 64 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun origines. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 509 deelnemers. Let op: de resultaten voor geracialiseerde personen zijn gebaseerd op slechts 19 deelnemers in de groep van 31-60 en op 7 deelnemers in de groep van 61+.

Grafiek A19: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van collectieve woonvoorzieningen, voor de kruising van leeftijd en handicap

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen contact hadden gehad met collectieve woonvoorzieningen of opvang werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 28 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was m.b.t. handicap. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 545 deelnemers.

Grafiek A20: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van collectieve woonvoorzieningen, voor de kruising van leeftijd en seksuele oriëntatie

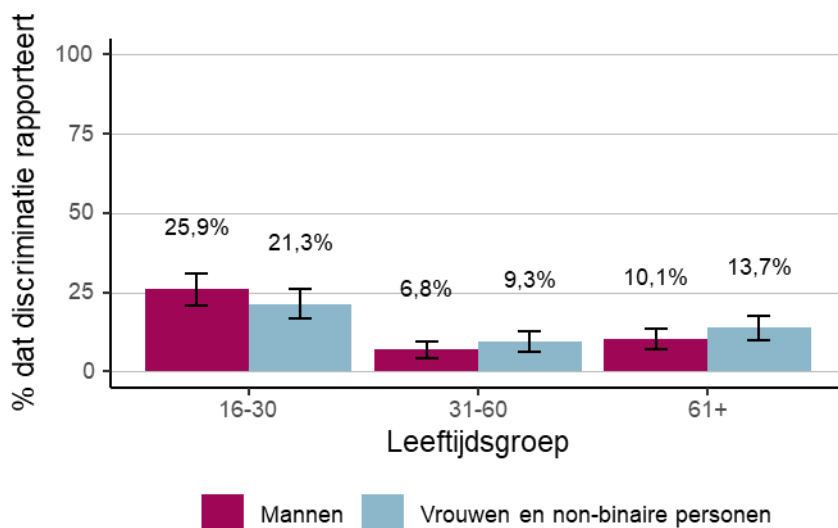

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen contact hadden gehad met collectieve woonvoorzieningen of opvang werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 50 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun seksuele oriëntatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 523 deelnemers. Let op: de resultaten voor LGB+ personen zijn gebaseerd op slechts 23 deelnemers in de groep van 31-60 en op 11 deelnemers in de groep van 61+.

1.4 Financiële diensten

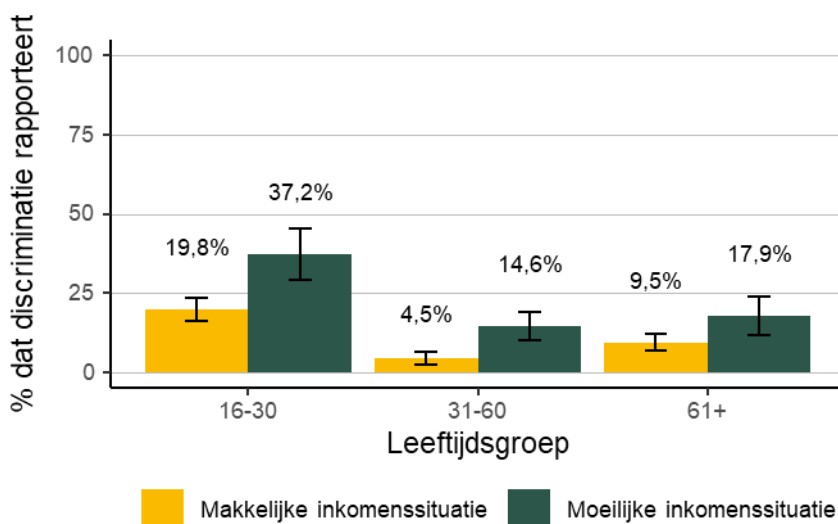
1.4.1 Intersectionele analyses

Grafiek A21: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van financiële diensten, voor de kruising van leeftijd en gender

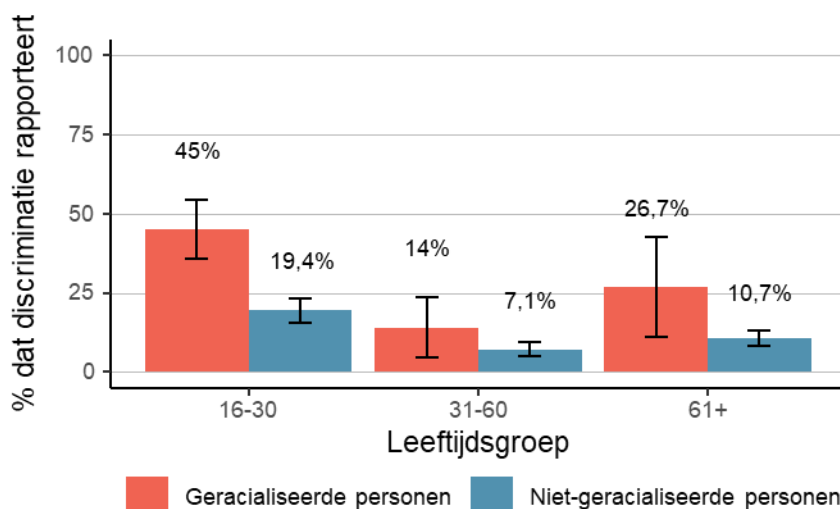
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen gebruik hadden gemaakt van financiële diensten, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 5 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun gender. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1947 deelnemers.

Grafiek A22: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van financiële diensten, voor de kruising van leeftijd en armoede

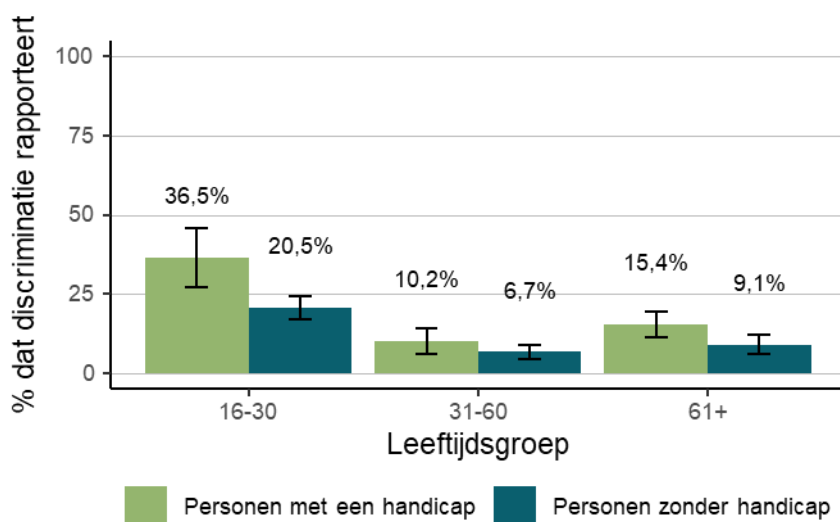
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen gebruik hadden gemaakt van financiële diensten, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 48 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun inkomenssituatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1904 deelnemers.

Grafiek A23: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van financiële diensten, voor de kruising van leeftijd en geracialiseerde personen

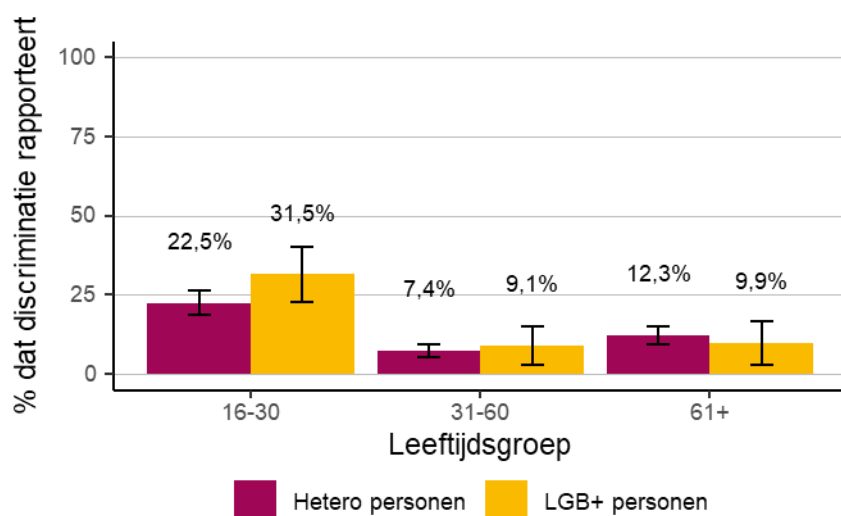
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen gebruik hadden gemaakt van financiële diensten, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 190 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun origines. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1762 deelnemers. Let op: de resultaten voor oudere geracialiseerde personen zijn gebaseerd op slechts 30 deelnemers.

Grafiek A24: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van financiële diensten, voor de kruising van leeftijd en handicap

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen gebruik hadden gemaakt van financiële diensten, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 41 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was m.b.t. handicap. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1911 deelnemers.

Grafiek A25: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van financiële diensten, voor de kruising van leeftijd en seksuele oriëntatie

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen gebruik hadden gemaakt van financiële diensten, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 120 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun seksuele oriëntatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1832 deelnemers.

1.5 Overheidsdiensten, sociale zekerheid en sociale diensten

1.5.1 Discriminatievormen

Tabel A4: Percentage deelnemers dat een specifieke vorm van leeftijdsdiscriminatie in het kader van overheidsdiensten aanduidde, per leeftijdsgroep

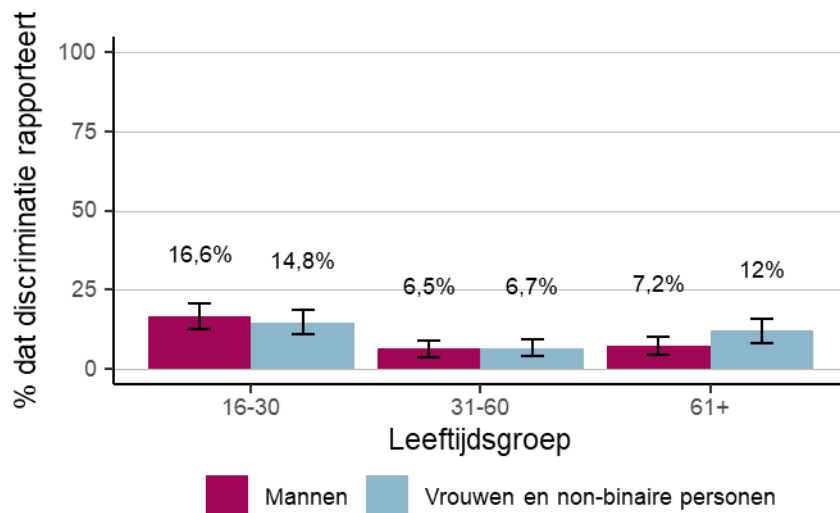
Discriminatievorm	Leeftijdsgroep		
	16-30	31-60	61+
Onbeleefd of neerbuigend behandeld	5,2%	2,7%	2,9%
Geen duidelijke informatie over rechten op mijn leeftijd	3,7%	2,4%	4,1%
Geen toegang tot een overheidsdienst	4,4%	0,9%	1,8%
Geen toegang tot een uitkering/tegemoetkoming	2,9%	1,6%	0,7%
Medewerker richtte zich tot iemand anders	2,1%	0,1%	1,0%
Andere situatie	0,6%	1,2%	1,8%

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen gebruik hadden gemaakt van overheidsdiensten werden buiten beschouwing gelaten. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende deelnemers (616 deelnemers van 16-30 jaar, 667 van 31-60 jaar en 611 van 61 jaar of ouder).

De kleurcodes zijn te lezen per leeftijdsgroep. De donkerste kleur staat voor de discriminatievorm die het meest werd gerapporteerd door die leeftijdsgroep, de lichtste kleur voor de discriminatievorm die het minst werd gerapporteerd.

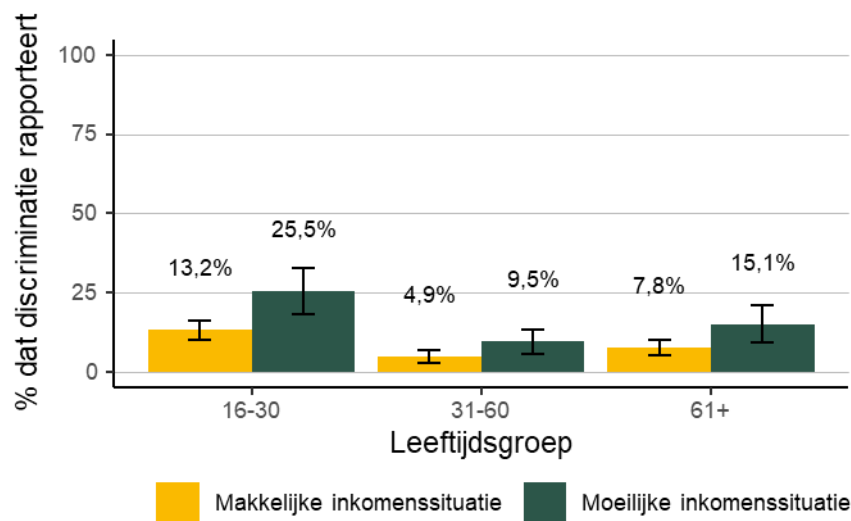
1.5.2 Intersectionele analyses

Grafiek A26: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van overheidsdiensten, voor de kruising van leeftijd en gender

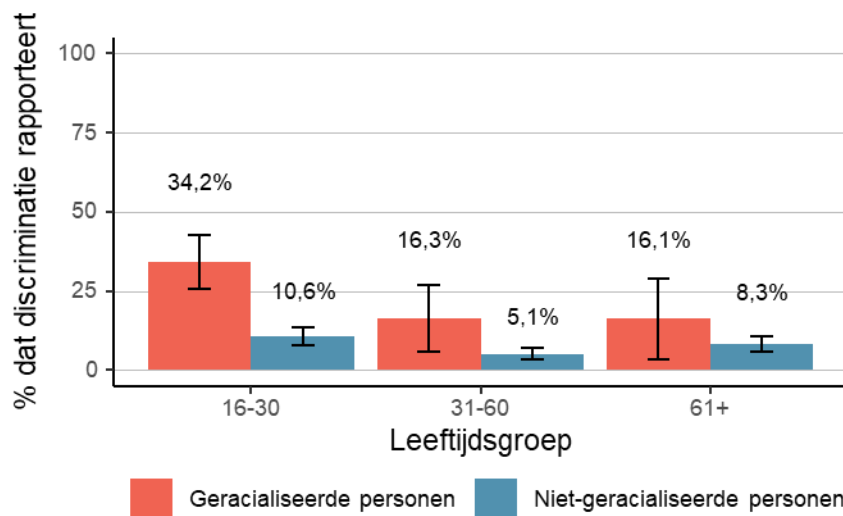
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen gebruik hadden gemaakt van overheidsdiensten, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 5 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun gender. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1889 deelnemers.

Grafiek A27: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van overheidsdiensten, voor de kruising van leeftijd en armoede

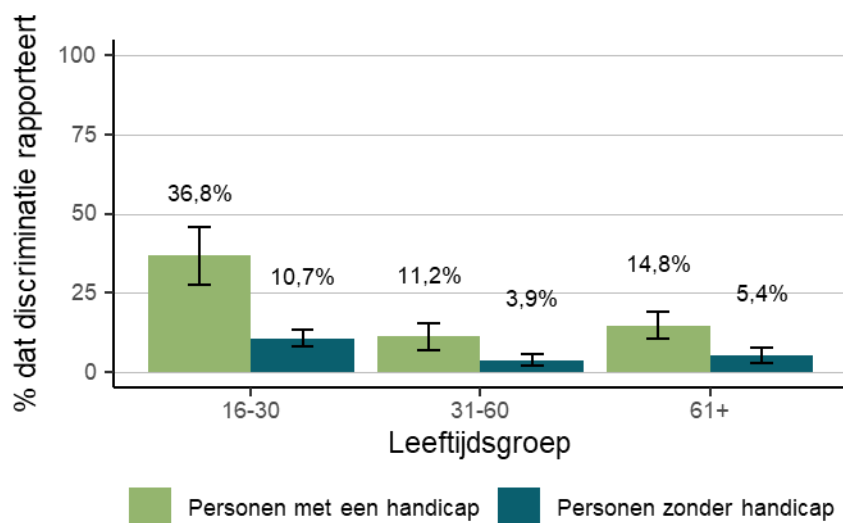
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen gebruik hadden gemaakt van overheidsdiensten, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 42 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun inkomenssituatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1852 deelnemers.

Grafiek A28: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van overheidsdiensten, voor de kruising van leeftijd en geracialiseerde personen

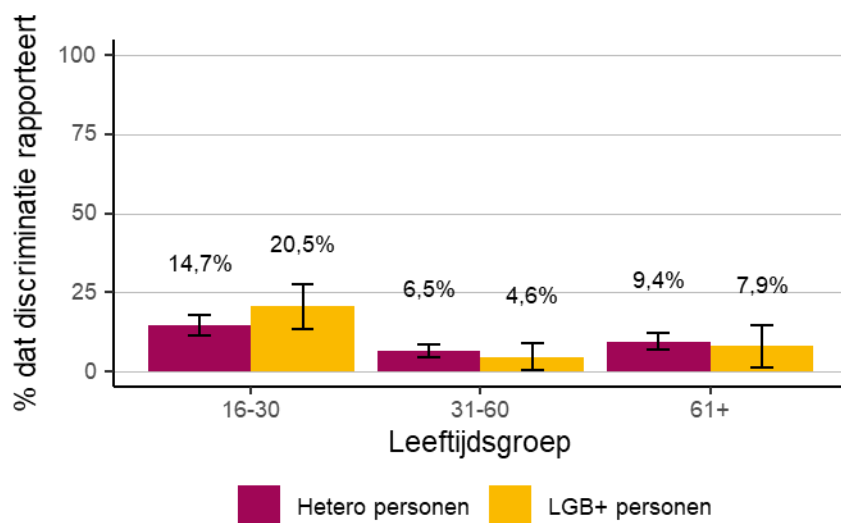
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen gebruik hadden gemaakt van overheidsdiensten, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 178 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun origines. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1716 deelnemers. Let op: de resultaten voor geracialiseerde personen zijn gebaseerd op slechts 49 deelnemers in de groep van 31-60 en op 31 deelnemers in de groep van 61+.

Grafiek A29: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van overheidsdiensten, voor de kruising van leeftijd en handicap

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen gebruik hadden gemaakt van overheidsdiensten, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 44 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was m.b.t. handicap. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1850 deelnemers.

Grafiek A30: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van overheidsdiensten, voor de kruising van leeftijd en seksuele oriëntatie

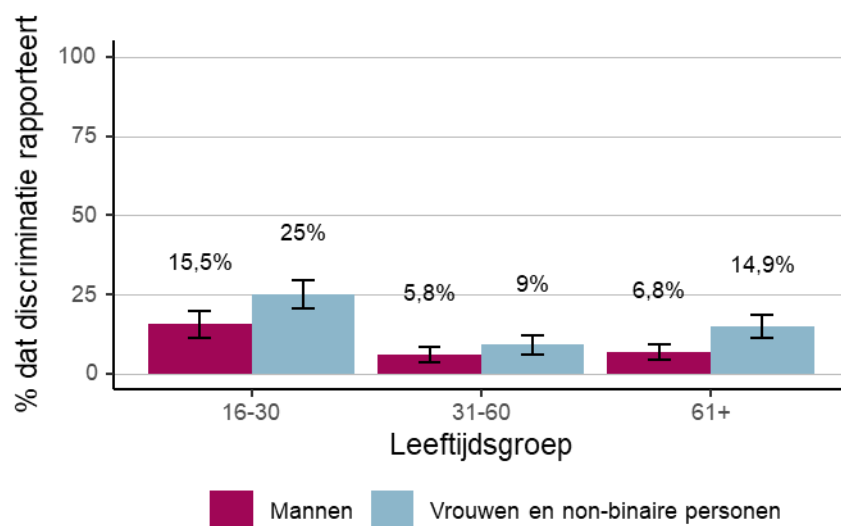

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen gebruik hadden gemaakt van overheidsdiensten, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 107 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun seksuele oriëntatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1787 deelnemers.

1.6 Gezondheidszorg en hulp

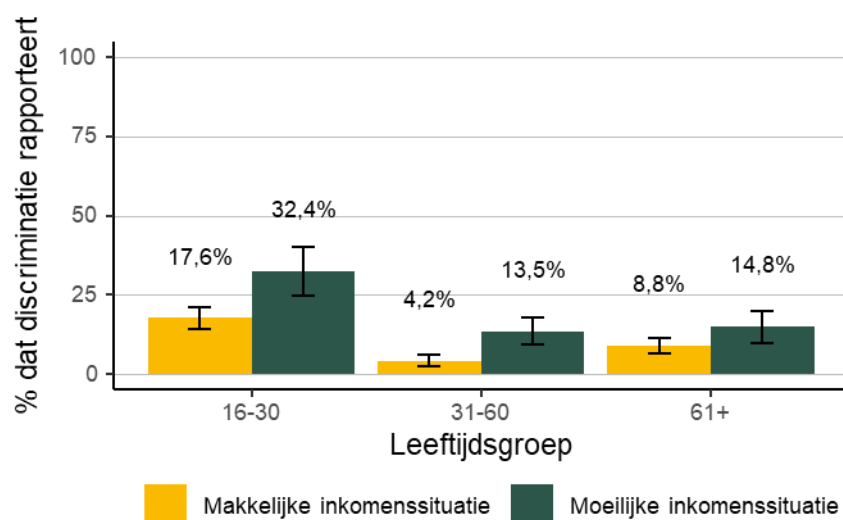
1.6.1 Gezondheidszorg: intersectionele analyses

Grafiek A31: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van gezondheidszorg, voor de kruising van leeftijd en gender

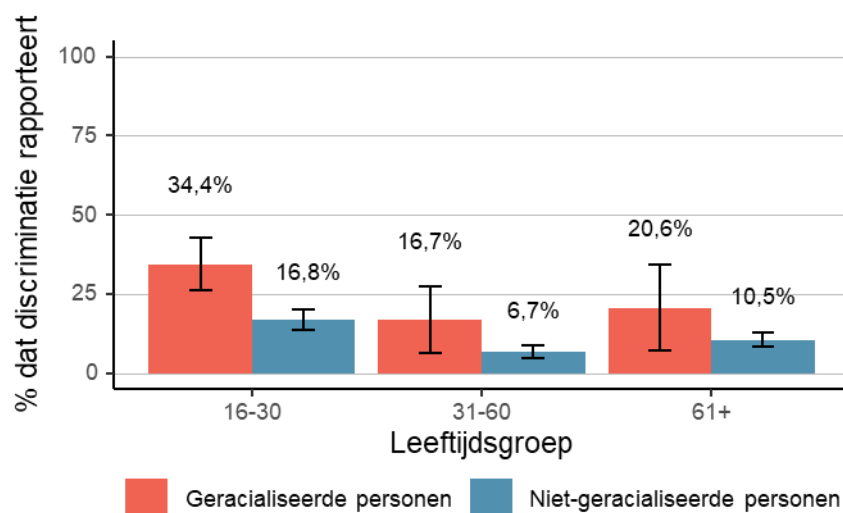
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen gezondheidszorg hadden gezocht of gebruikt, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 8 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun gender. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 2166 deelnemers.

Grafiek A32: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van gezondheidszorg, voor de kruising van leeftijd en armoede

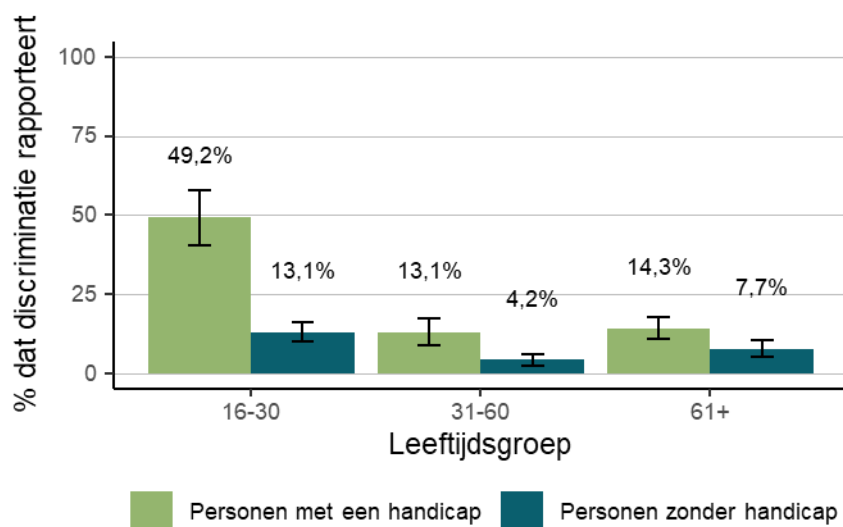
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen gezondheidszorg hadden gezocht of gebruikt, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 51 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun inkomenssituatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 2123 deelnemers.

Grafiek A33: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van gezondheidszorg, voor de kruising van leeftijd en geracialiseerde personen

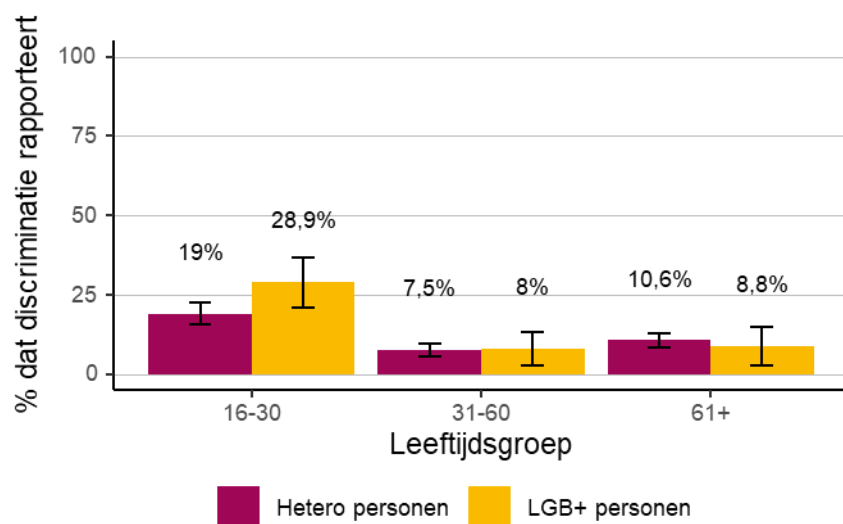
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen gezondheidszorg hadden gezocht of gebruikt, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 202 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun origines. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1972 deelnemers. Let op: de resultaten voor geracialiseerde personen zijn gebaseerd op slechts 48 deelnemers in de groep van 31-60 en op 34 deelnemers in de groep van 61+.

Grafiek A34: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van gezondheidszorg, voor de kruising van leeftijd en handicap

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen gezondheidszorg hadden gezocht of gebruikt, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 46 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was m.b.t. handicap. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 2128 deelnemers.

Grafiek A35: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van gezondheidszorg, voor de kruising van leeftijd en seksuele oriëntatie

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen gezondheidszorg hadden gezocht of gebruikt, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 119 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun seksuele oriëntatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 2055 deelnemers.

1.6.2 Hulp en assistentie: discriminatievormen

Tabel A5: Percentage deelnemers dat een specifieke vorm van leeftijdsdiscriminatie in het kader van persoonlijke hulp of assistentie aanduidde, per leeftijdsgroep

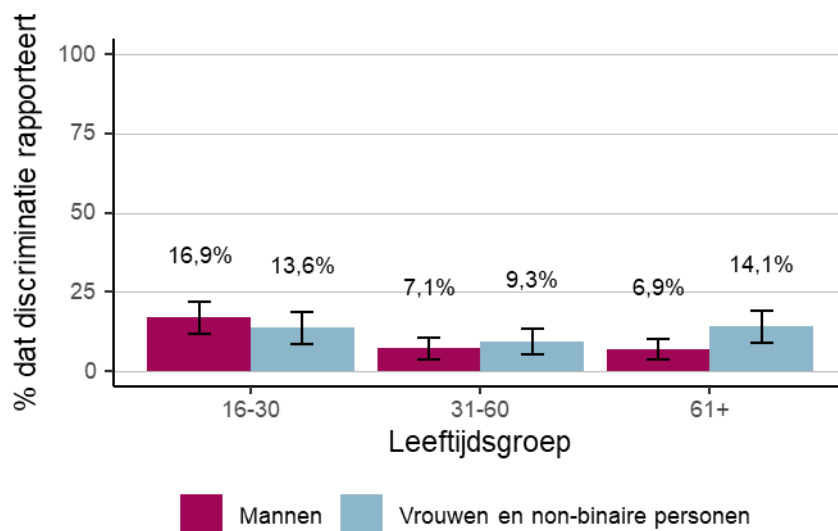
Discriminatievorm	Leeftijdsgroep		
	16-30	31-60	61+
Geen hulp of assistentie geschikt voor mijn leeftijd	6,0%	4,2%	3,0%
Onterecht uitgaan van nood aan hulp of assistentie	4,2%	1,6%	2,2%
Niet of onvoldoende betrokken bij beslissingen over mijzelf	3,9%	0,8%	1,7%
Beperkingen opgelegd aan emotionele/seksuele intimiteit	1,8%	1,3%	0,2%
Verbaal of fysiek misbruik meegemaakt	0,8%	1,0%	0,5%
Andere situatie	0,3%	1,3%	2,7%

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen persoonlijke hulp of assistentie hadden gezocht of gebruikt werden buiten beschouwing gelaten. De percentages in deze tabel werden berekend op de resterende deelnemers (384 deelnemers van 16-30 jaar, 381 van 31-60 jaar en 401 van 61 jaar of ouder).

De kleurcodes zijn te lezen per leeftijdsgroep. De donkerste kleur staat voor de discriminatievorm die het meest werd gerapporteerd door die leeftijdsgroep, de lichtste kleur voor de discriminatievorm die het minst werd gerapporteerd.

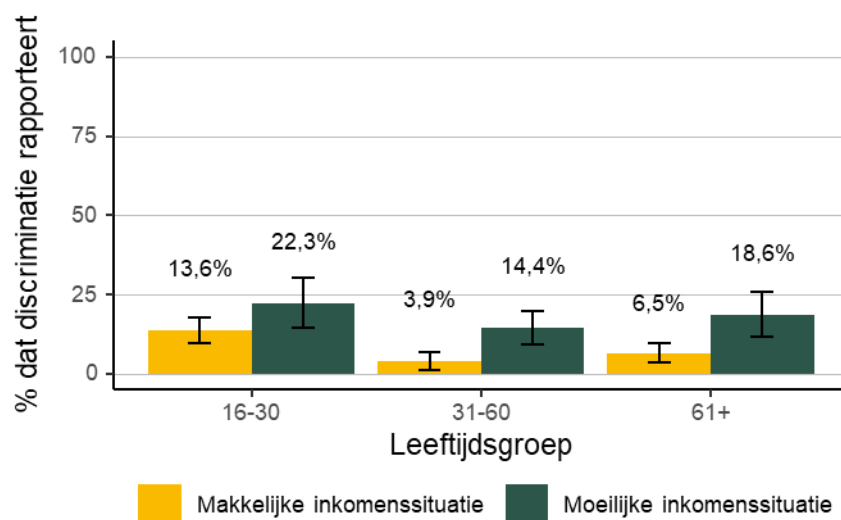
1.6.3 Hulp en assistentie: intersectionele analyses

Grafiek A36: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van persoonlijke hulp of assistentie, voor de kruising van leeftijd en gender

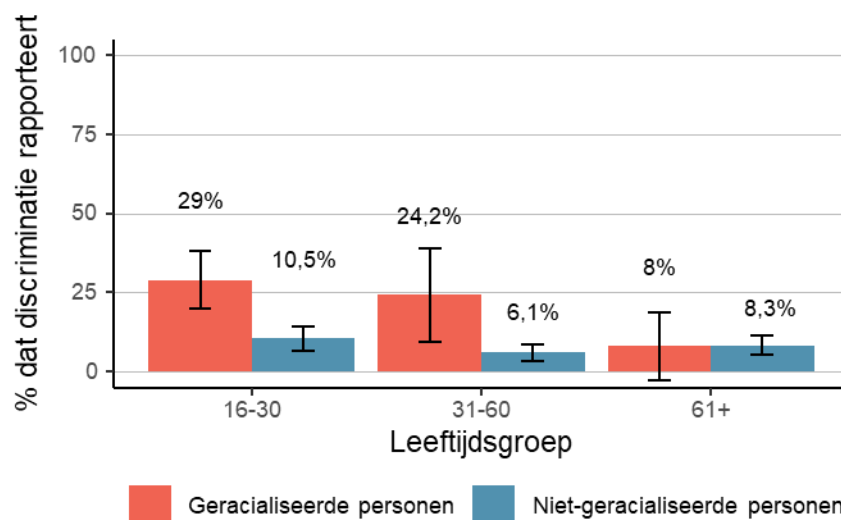
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen persoonlijke hulp of assistentie hadden gezocht of gebruikt, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 3 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun gender. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1163 deelnemers.

Grafiek A37: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van persoonlijke hulp of assistentie, voor de kruising van leeftijd en armoede

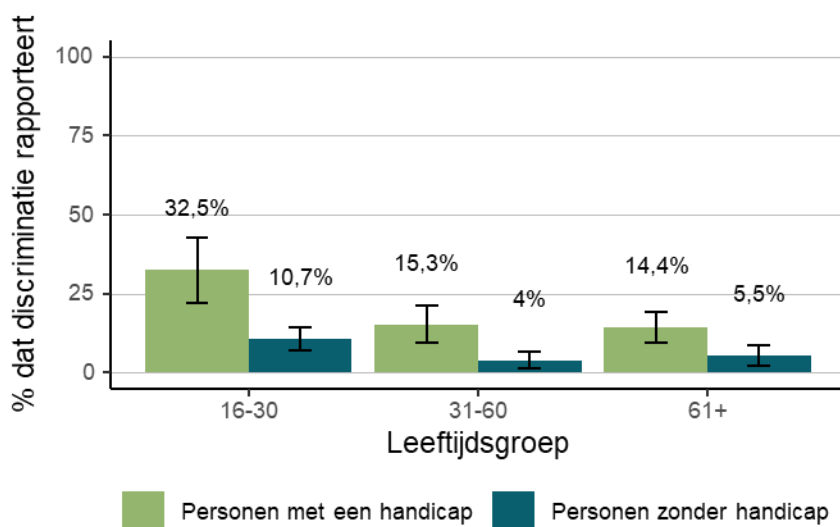
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen persoonlijke hulp of assistentie hadden gezocht of gebruikt, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 37 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun inkomenssituatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1129 deelnemers.

Grafiek A38: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van persoonlijke hulp of assistentie, voor de kruising van leeftijd en geracialiseerde personen

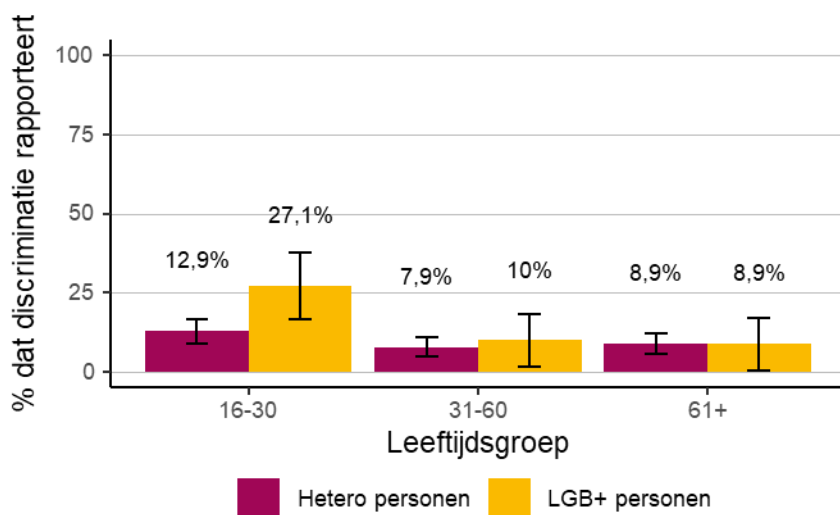
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen persoonlijke hulp of assistentie hadden gezocht of gebruikt, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 109 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun origines. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1057 deelnemers. Let op: de resultaten voor geracialiseerde personen zijn gebaseerd op slechts 33 deelnemers in de groep van 31-60 en op 25 deelnemers in de groep van 61+.

Grafiek A39: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van persoonlijke hulp of assistentie, voor de kruising van leeftijd en handicap

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen persoonlijke hulp of assistentie hadden gezocht of gebruikt, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 30 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was m.b.t. handicap. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1136 deelnemers.

Grafiek A40: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in het kader van persoonlijke hulp of assistentie, voor de kruising van leeftijd en seksuele oriëntatie

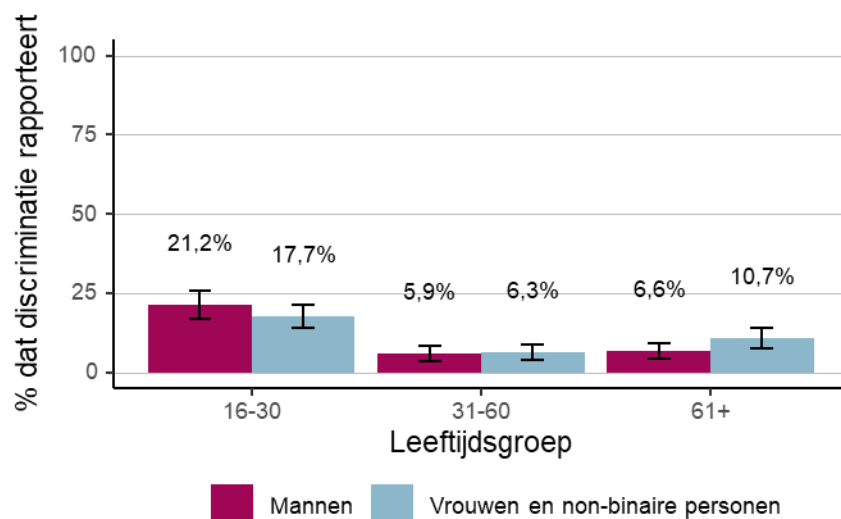

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar geen persoonlijke hulp of assistentie hadden gezocht of gebruikt, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 76 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun seksuele oriëntatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 1090 deelnemers. Let op: de resultaten voor oudere LGB+ personen zijn gebaseerd op slechts 45 deelnemers.

1.7 De publieke ruimte, vrije tijd, winkels en horeca

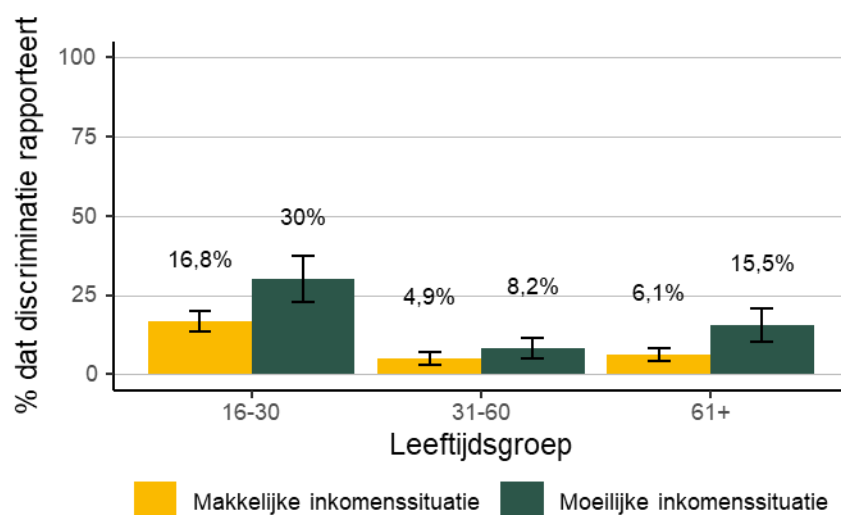
1.7.1 Intersectionele analyses

Grafiek A41: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in de publieke ruimte, voor de kruising van leeftijd en gender

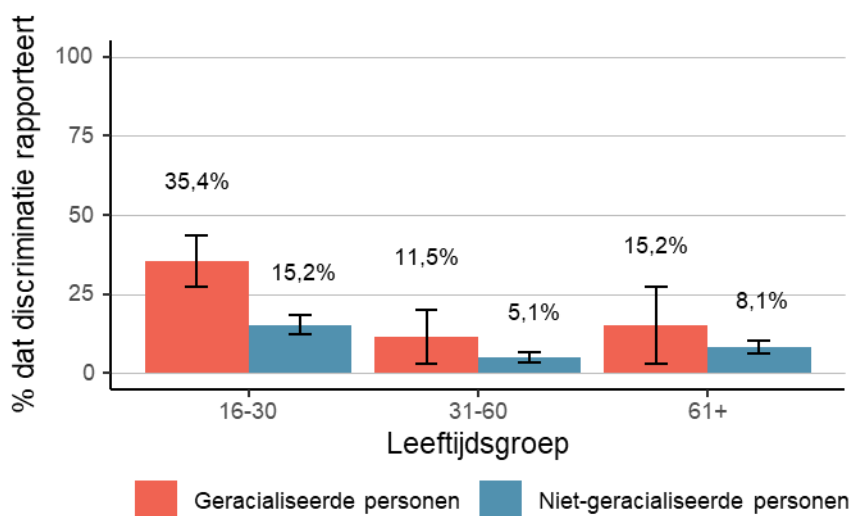
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar zelden of nooit in de publieke ruimte kwamen, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 7 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun gender. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 2243 deelnemers.

Grafiek A42: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in de publieke ruimte, voor de kruising van leeftijd en armoede

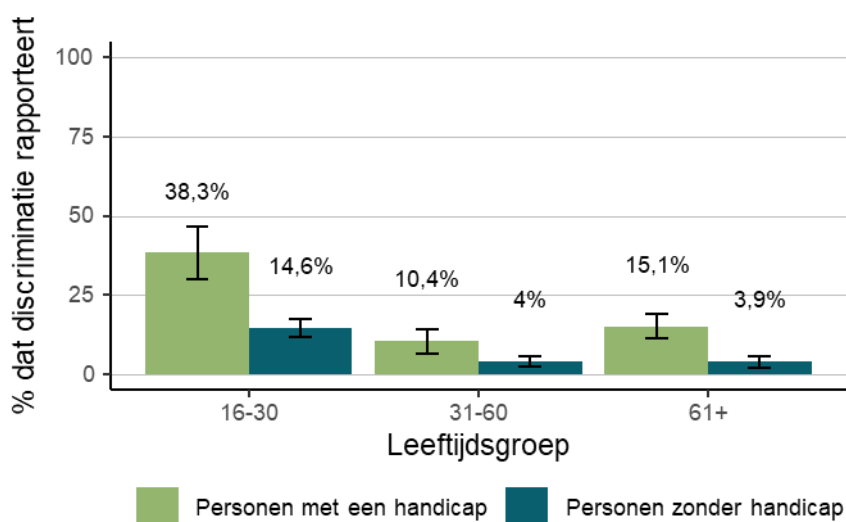
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar zelden of nooit in de publieke ruimte kwamen, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 59 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun inkomenssituatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 2191 deelnemers.

Grafiek A43: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in de publieke ruimte, voor de kruising van leeftijd en geracialiseerde personen

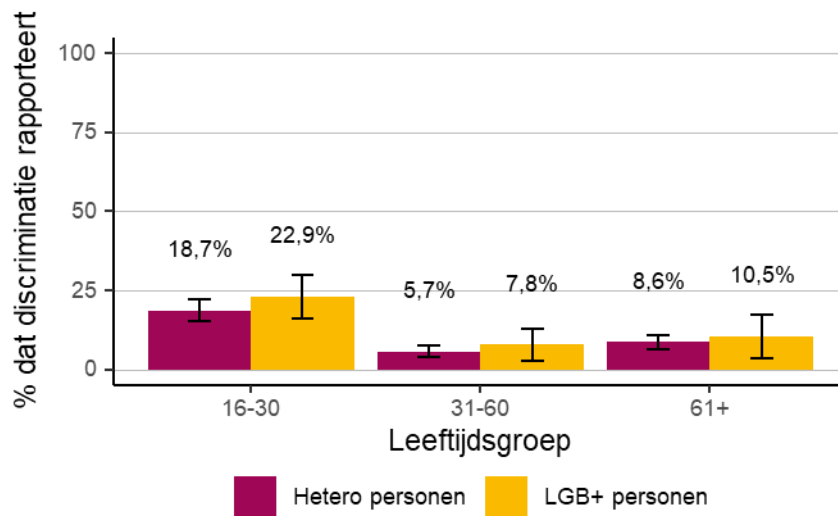
Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar zelden of nooit in de publieke ruimte kwamen, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 204 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun origines. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 2046 deelnemers. Let op: de resultaten voor oudere geracialiseerde personen zijn gebaseerd op slechts 33 deelnemers.

Grafiek A44: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in de publieke ruimte, voor de kruising van leeftijd en handicap

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar zelden of nooit in de publieke ruimte kwamen, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 51 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was m.b.t. handicap. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 2199 deelnemers.

Grafiek A45: Percentage deelnemers dat leeftijdsdiscriminatie rapporteerde in de publieke ruimte, voor de kruising van leeftijd en seksuele oriëntatie

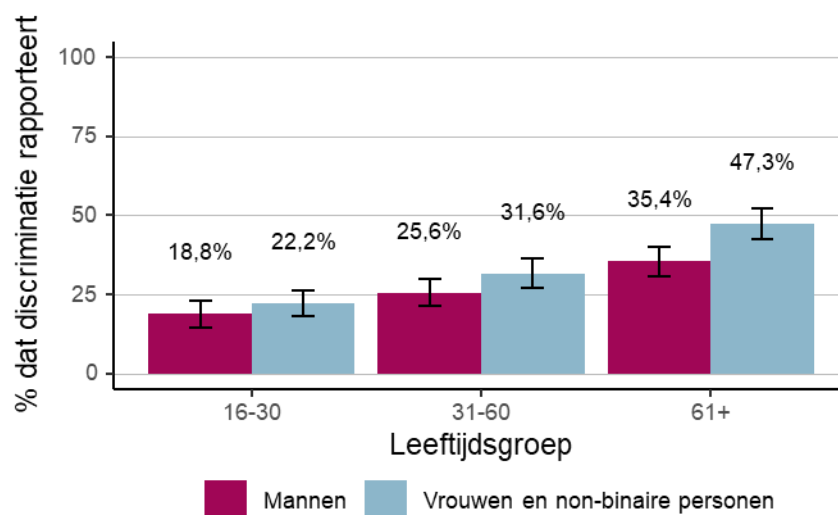

Deelnemers die aangaven dat ze in het afgelopen jaar zelden of nooit in de publieke ruimte kwamen, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 124 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun seksuele oriëntatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 2126 deelnemers.

1.8 Digitalisering

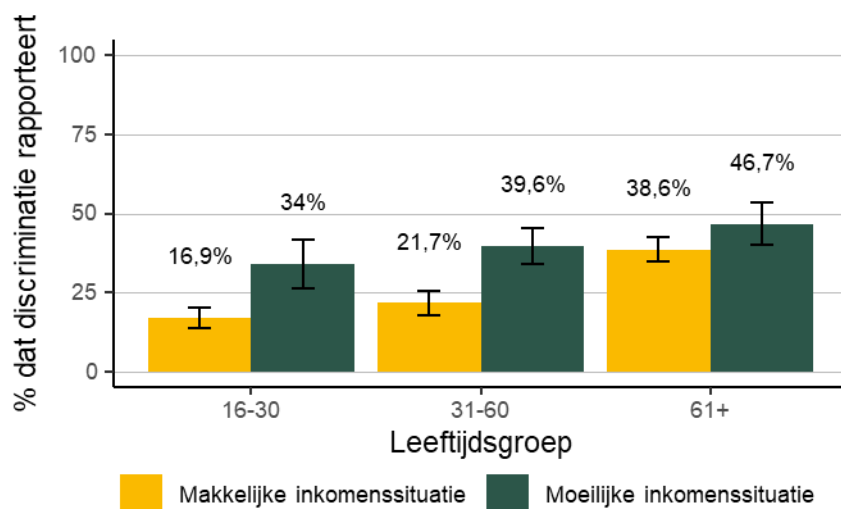
1.8.1 Intersectionele analyses

Grafiek A46: Percentage deelnemers dat discriminatie rapporteerde als gevolg van de digitalisering, voor de kruising van leeftijd en gender

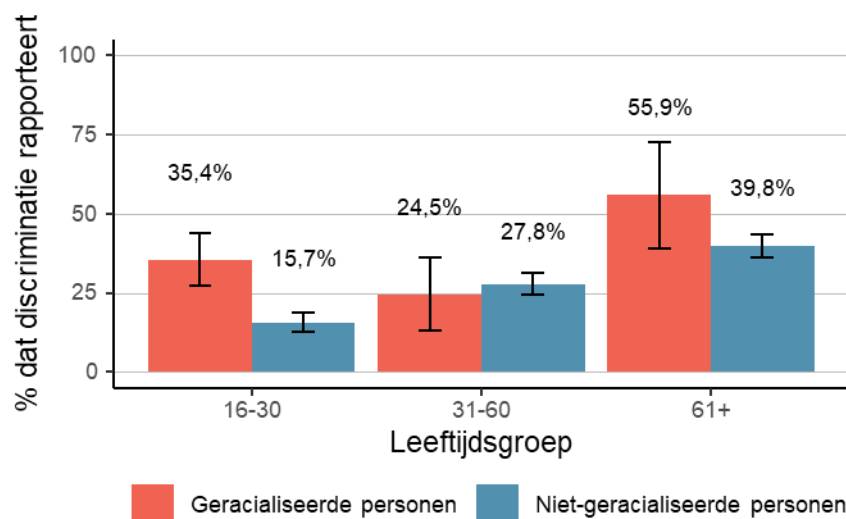
Deelnemers die aangaven dat dit levensdomein op hen niet van toepassing was, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 7 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun gender. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 2292 deelnemers.

Grafiek A47: Percentage deelnemers dat discriminatie rapporteerde als gevolg van de digitalisering, voor de kruising van leeftijd en armoede

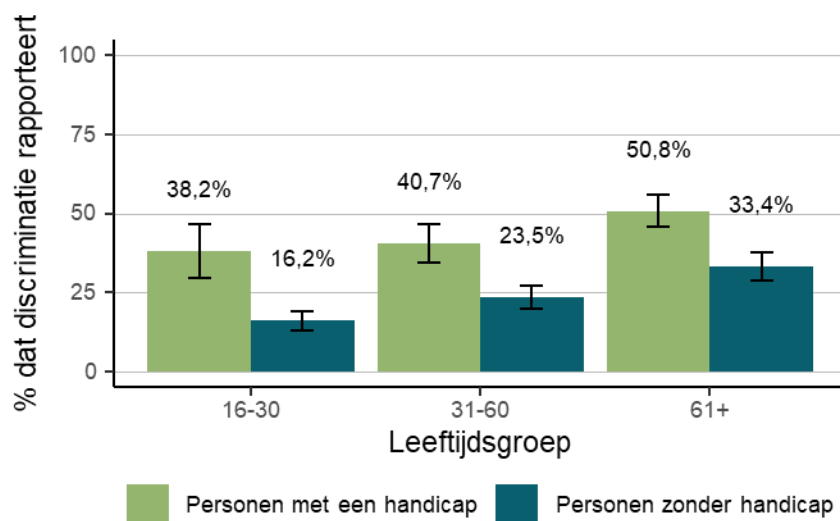
Deelnemers die aangaven dat dit levensdomein op hen niet van toepassing was, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 58 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun inkomenssituatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 2241 deelnemers.

Grafiek A48: Percentage deelnemers dat discriminatie rapporteerde als gevolg van de digitalisering, voor de kruising van leeftijd en geracialiseerde personen

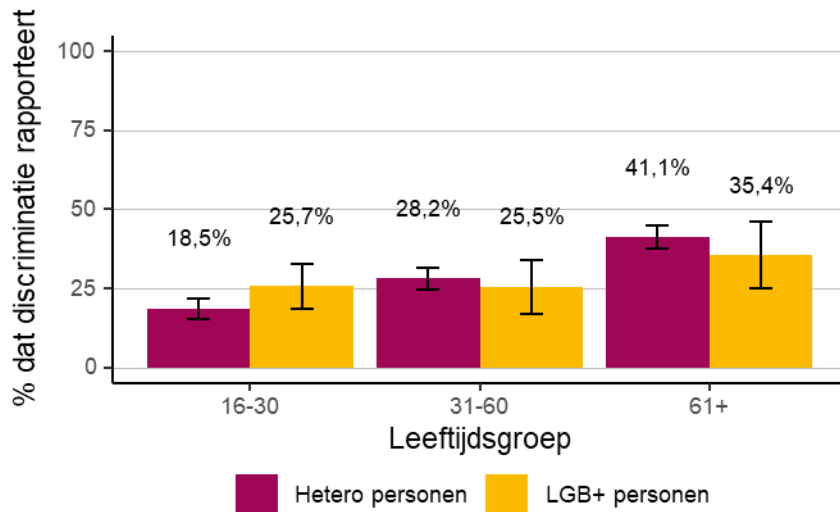
Deelnemers die aangaven dat dit levensdomein op hen niet van toepassing was, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 214 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun origines. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 2085 deelnemers. Let op: de resultaten voor oudere geracialiseerde personen zijn gebaseerd op slechts 34 deelnemers.

Grafiek A49: Percentage deelnemers dat discriminatie rapporteerde als gevolg van de digitalisering, voor de kruising van leeftijd en handicap

Deelnemers die aangaven dat dit levensdomein op hen niet van toepassing was, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 51 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was m.b.t. handicap. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 2248 deelnemers.

Grafiek A50: Percentage deelnemers dat discriminatie rapporteerde als gevolg van de digitalisering, voor de kruising van leeftijd en seksuele oriëntatie

Deelnemers die aangaven dat dit levensdomein op hen niet van toepassing was, werden buiten beschouwing gelaten. Daarnaast werden 135 deelnemers buiten beschouwing gelaten omdat er onvoldoende info beschikbaar was over hun seksuele oriëntatie. De percentages in deze figuur werden berekend op de resterende 2164 deelnemers.

1.9 Resultaten m.b.t. het al dan niet melden van leeftijdsdiscriminatie

De resultaten tonen aan dat personen die leeftijdsdiscriminatie meemaken, hier zelden een melding of klacht voor indienen.¹ Slechts 19,2% gaf aan dat zij (of iemand anders voor hen) de meest opvallende situatie van het afgelopen jaar hadden gemeld, 75,9% gaf aan dat ze dit nergens gemeld hadden. Jongeren (16-30) en ouderen van 71+ gaven iets vaker aan dat ze wel melding hadden gedaan; personen tussen 31 en 50 daarentegen meldden hun ervaringen met leeftijdsdiscriminatie bijna nooit.

Zij die klacht hadden ingediend, hadden zich tot diverse instanties gericht (zie Tabel A6), en voornamelijk naar de politie (20,1%), een ombudsdienst (15,5%) of een gemeentedienst (12,1%). Slechts 4% gaf aan dat ze zich tot Unia of het Vlaams Mensenrechteninstituut hadden gericht.

Tabel A6: Instanties of personen waar deelnemers de leeftijdsdiscriminatie hadden gemeld

Meldpunt	%
Ergens anders (open antwoord)	22.4%
De politie	20.1%
Een ombudsdienst	15.5%
De gemeentedienst	12.1%
Ik deelde mijn verhaal op sociale media	10.9%
Een vakbond	8.6%
Een politicus	7.5%
Ik weet het niet meer	7.5%
Ik antwoord liever niet	6.9%
Een hulplijn	5.7%
Een advocaat	5.2%
Een belangenvereniging, vzw of ngo	4.6%
Ik deelde mijn verhaal met een journalist	4.6%
Unia of het Vlaams Mensenrechteninstituut	4.0%
Een beroepsvereniging	3.4%
Een consumentenvereniging	3.4%
De procureur des Konings	2.9%

¹ Deelnemers die op het einde van de enquête kozen voor 'Niet van toepassing, ik heb geen leeftijdsdiscriminatie meegemaakt in de voorbije 12 maanden', werden buiten beschouwing gelaten voor deze analyses. Dit percentage was hoog (63,2%) in vergelijking met de antwoorden op de hoofdvragen: 411 personen rapporteerden discriminatie in de hoofdvragen en gaven op het einde toch aan geen leeftijdsdiscriminatie te hebben meegemaakt, maar de resultaten wijzen erop dat dit deels te maken heeft met het feit dat digitale discriminatie niet expliciet als leeftijdsdiscriminatie werd benoemd (naast de vermoedelijke complexiteit van de vraag op het einde). De resultaten in dit deel zijn gebaseerd op de resterende 906 respondenten.

Zij die geen klacht hadden ingediend, gaven verschillende redenen op waarom ze dit niet hadden gedaan (zie Tabel A7). Veel deelnemers vonden de situatie niet ernstig genoeg (33,7%), maar velen geven ook aan dat het niet bij hen opkwam dat dit een mogelijkheid was (28,1%), dat ze dachten dat dit toch geen verschil zou maken (25,6%) of dat ze niet wisten waar ze melding konden doen (17,3%). Dit bevestigt het vermoeden dat meldingen van discriminatie slechts het 'topje van de ijsberg' vormen.

Tabel A7: Redenen om geen melding te doen of klacht in te dienen

Reden	%
Ik vond de situatie niet ernstig genoeg	33.7%
Het kwam niet bij me op dat ik de situatie kon melden of klacht kon indienen	28.1%
Ik dacht dat dit toch geen verschil zou maken	25.6%
Ik wist niet waar ik dit kon melden of een klacht kon indienen	17.3%
Dit ging me te veel tijd, moeite of geld kosten, of me veel stress bezorgen	14.7%
Ik wou negatieve gevolgen of de reactie van de persoon in kwestie vermijden	10.2%
Ik had geen bewijzen	9.0%
Dit gebeurt zo vaak dat ik niet iedere keer een melding of klacht wil indienen	8.6%
Een andere reden (open antwoord)	8.6%
Ik antwoord liever niet	6.5%
Ik heb het probleem zelf opgelost of besproken met de persoon in kwestie	6.4%
Ik dacht dat ik niet geloofd zou worden	5.8%
Ik weet het niet meer	3.2%
Ik wou vermijden dat het tot een proces voor de rechtbank zou komen	2.3%
Ik kan me niet goed genoeg uitdrukken (door taal- of communicatiemoeilijkheden)	2.2%
Vrienden of familie raadden me af om dit te doen	1.6%

2 Getuigenissen over ervaringen in het onderwijs

Onder onderwijs verstaan we ervaringen in het secundaire onderwijs, hoger onderwijs en bij het volgen van opleidingen.

Het thema onderwijs werd initieel niet gekozen als domein om te bestuderen in ons onderzoek. Hierdoor werden er geen vragen over gesteld in de enquête en hebben we geen cijfers. Maar het thema kwam vanzelf vaak aan bod in de focusgesprekken, vooral bij de focusgesprekken over racisme en handicap. Ook in de open vragen in de enquête haalden sommigen dit domein aan. Met enkele uitzonderingen gingen deze getuigenissen echter vooral over andere vormen van discriminatie (zoals racisme en validisme), waarbij de link met leeftijd eerder onrechtstreeks was (het feit dat jongeren door hun leeftijd verplicht zijn om onderwijs te volgen en daardoor met deze discriminatie in aanraking komen). Daarom bespreken we deze resultaten niet in het hoofdrapport maar in deze appendix.

2.1 Leeftijdscriminatie in het hoger onderwijs

In de enquête haalden enkele deelnemers aan dat opleidingen in het hoger onderwijs gericht zijn op een heel specifieke leeftijd en dat men snel opvalt of drempels ervaart als men niet tot die doelgroep behoort. Het kan hierbij gaan om zowel 'te jong' als 'te oud' beschouwd worden, waarbij deze termen zeer relatief gebruikt worden:

Getuigenis enquête: Voor een opleiding geweigerd worden omdat ze van mening waren dat er op mijn huidige leeftijd nog maar weinig potentieel in zat en dus beter was om jongere kandidaten te laten starten. (39, man)

Getuigenis enquête: Ik werd tijdens mijn opleiding verpleegkunde verteld dat ik beter kon stoppen en later opnieuw beginnen omdat ik te jong was om verpleegkundige te zijn. (21, agender persoon)

Naast leeftijdsgrenzen voor bepaalde opleidingen ervaren oudere deelnemers ook financiële drempels (bv. geen studentenkorting boven de 26 jaar). Ze worden eveneens ontmoedigd om verder te studeren of zich binnen de werkcontext verder te vormen of een opleiding te volgen.

2.2 De impact van racisme en validisme op school

Secundair (en hoger) onderwijs vormt een belangrijk onderdeel van het leven van jongeren. Het is een levensdomein dat een grote impact heeft op hun verdere schoolloopbaan en levensloop, waarbij zij bovendien nog in een sterke afhankelijkheidspositie zitten ten aanzien van hun leerkrachten en de school. Ook in het secundair onderwijs geven jongeren aan zich niet altijd gehoord te voelen en niet serieus te worden genomen door o.a. leerkrachten.

Opvallend is dat dit domein voornamelijk aan bod kwam in de focusgesprekken over de kruising van leeftijd en de ervaringen van geracialiseerde personen enerzijds, en personen met een handicap anderzijds. We merken op dat het voornamelijk racistische en validistische uitsluiting betreft, eerder dan leeftijdscriminatie. Toch vinden we het belangrijk om deze resultaten te bespreken, omdat deze ervaringen zich voordoen in de specifieke leefwereld van jongeren.

Geracialiseerde jongeren worden disproportioneel vaker ontmoedigd om verder te studeren, geadviseerd om van onderwijsstroom te veranderen (bijv. van ASO naar TSO of BSO) en krijgen minder kansen. Bij een herexamen worden zij bijvoorbeeld sneller geadviseerd om van richting te veranderen dan andere klasgenoten.

Getuigenis focusgesprek geracialiseerde personen: School heeft me echt getraumatiseerd [...] Ik zat op een middelbare school waar bijna alleen maar witte kinderen uit goede families zaten. Ik was altijd een heel goede leerling geweest, maar vanaf het derde, vierde, kreeg ik moeite met wiskunde en wetenschappen, omdat ik voor de richting wetenschappen had gekozen. [...] Aan het einde van het jaar had ik drie herexamens. Nog voordat ik die had afgelegd [...] belde de titularis mijn moeder om haar te vertellen dat ik drie herexamens had en dat ik me misschien beter kon heroriënteren naar schoonheidsverzorging of kapper. Eerlijk, ik heb niets tegen die beroepen, maar ik wist heel goed dat ze dat zei omdat ze dacht dat ik niet in staat was om te slagen in mijn studie, omdat ik niet uit een gezin kwam met ouders die een

universitair diploma hadden, en omdat ik Maghrebijns was. [...] Deze leerkracht had al eerder in het jaar een soortgelijke opmerking gemaakt. [...] Dat heeft me echt gechoqueerd, en eerlijk gezegd heeft het me tijdens mijn hele studie getekend, waardoor ik niet veel zelfvertrouwen had, maar het heeft me ook sterker gemaakt, om mezelf te overtreffen en resultaten te behalen. Ik heb altijd al terug willen gaan om haar te zien en te zeggen: kijk, ik heb een master, ik ben geslaagd, zie je wel. (22, vrouw)

Bovendien krijgen geracialiseerde jongeren regelmatig te maken met racistische opmerkingen van sommige leerkrachten en medestudenten.

Getuigenis focusgesprek geracialiseerde personen: Een vriendin vertelde me over een ervaring die ze had gehad. Ze had een examen wetenschappen, was aan het eind van het jaar gebuisd en de leraar zei tegen haar: “Wat kunnen jullie zwarten eigenlijk goed, behalve rennen, sporten en dansen?” (22, vrouw)

De kruising met gender speelt hier ook een belangrijke rol. Zo worden, in lijn met voorgaand onderzoek (Agirdag, 2020), specifiek geracialiseerde jongens vaak gestigmatiseerd als ‘probleemkinderen’. Het stigmatiseren van jonge geracialiseerde mannen zagen we ook terugkomen in de publieke ruimte (zie hoofdrapport).

Het systematisch ontmoedigen en onderschatten van geracialiseerde jongeren, het hen doorverwijzen naar andere (vaak minder gewaardeerde) studierichtingen, en ervaringen van racisme vanuit leerkrachten vormen cruciale factoren voor hun verdere levensverloop. Het beïnvloedt hun studiekeuzes en kansen, hun verdere onderwijsloopbaan en daarmee ook hun kansen op de arbeidsmarkt. Dit bestendigt en versterkt reeds bestaande vormen van sociale uitsluiting.

Getuigenis focusgesprek geracialiseerde personen: En ik vind het heel triest om te zien dat onze eerste ervaringen, onze eerste ervaringen met racisme, precies op school plaatsvinden, zelfs op school, met leraren die je zouden moeten onderwijzen en niets anders [...] de leraar heeft toch ook een dominante positie [...], en dus is het voor hen heel gemakkelijk om ons dingen op te leggen en ons in feite te breken, en ik vermoed dat er enorm veel carrières zijn verwoest door zulke leraren, die de dromen van kinderen kapot hebben gemaakt en hen hebben gekleineerd [...] (22, vrouw)

Ook de ervaringen in het onderwijs van jongeren met een handicap zijn bepalend voor hun verdere levensloop en carrière. Zo kunnen zij omwille van hun handicap niet altijd verder studeren of een bepaalde studierichting volgen. Bovendien zien we dat jongeren uitsluiting ervaren omdat scholen niet aangepast zijn qua infrastructuur.

Getuigenis focusgesprek personen met een handicap: Want ze zeggen dat scholen inclusief moeten worden, maar als je naar de schoolgebouwen kijkt, is het niet mogelijk om ze inclusief te maken. Omdat je iemand in een rolstoel wilt includeren, maar [...] voor de ingang was dat al niet mogelijk, voor het toilet had alles vergroot moeten worden... voor trappen lukt het ook niet om die te gebruiken, dus ik bedoel, het is eigenlijk een samenleving die op geen enkel niveau inclusief is. (64, vrouw)

Eveneens is er een tekort aan ondersteuning. Slechthorende of dove jongeren moeten bijvoorbeeld hun eigen tolken voorzien en dus instaan voor de organisatie en financiering hiervan. Een deelnemer

getuigde bijvoorbeeld dat hij zichzelf moest leren liplezen om te kunnen volgen op school. Algemeen moeten jongeren met een handicap vaak van school veranderen voor gepaste infrastructuur en ondersteuning.

3 Getuigenissen over ervaringen in het privéleven

In de focusgesprekken en enquête kwamen verschillende getuigenissen naar boven die betrekking hadden op het privéleven van personen. Aangezien dit minder gelinkt is aan beleid, bespreken we deze resultaten niet in het hoofdrapport, maar we vinden het belangrijk om ze hier te vermelden omdat ze zicht bieden op gangbare vooroordelen en stereotypen in de samenleving.

3.1 Betutteling en vooroordelen ten aanzien van ouderen

Veel ouderen geven aan dat ze in het dagelijks leven, ook door mensen in hun directe omgeving, vaak niet serieus genomen en betutteld worden. Men gaat er al snel vanuit dat ze iets niet kunnen. Dit kan beledigend aanvoelen en er in sommige gevallen toe leiden dat ze niet meer de nodige informatie krijgen of dat beslissingen voor hen gemaakt worden (bv. door hun kinderen). Ze hebben ook het gevoel dat ze regelmatig moeten tonen en herhalen dat ze wel nog in staat zijn om zelf dingen te doen of te beslissen.

Getuigenis enquête: Ik ben bang dat mijn zoon en kleinkinderen denken dat ik ouder ben dan ik in werkelijkheid ben. Het doet me pijn maar soms herinner ik mijn zoon eraan dat ik nog steeds absoluut "capabel" ben. (75, vrouw)

Getuigenis enquête: Afgaand op mijn uiterlijk (oud, met beperkte mobiliteit) wordt er verondersteld dat ik ook geestelijk beperkt ben! Zo krijg ik zelden of nooit de juiste, volledige en noodzakelijke informatie (bij commerciële transacties, uit te voeren werken, enz.) Veelal word ik kinderlijk betutteld en gesust met "dat is niets voor U". (87, vrouw)

Andere oudere deelnemers geven expliciet aan dat ze zich wel gerespecteerd voelen. Verschillende onder hen ervaren ook 'positieve discriminatie': ze vinden het fijn dat anderen spontaan voorstellen om hen te helpen of hen vriendelijker behandelen omwille van hun leeftijd.

Getuigenis enquête: Ik wil hier ook 'positieve discriminatie' vermelden. Bv. in het containerpark van [stad] word ik altijd vriendelijk aangesproken en geholpen. Bv. zakken met gras worden uit de koffer genomen en leeggemaakt, met een 'ik kom hoor mevrouw.' Ook bij de betaalautomaat wordt altijd discreet gevraagd of het gaat. (...) Je voelt je in je 'ouderdom' gezien en gerespecteerd. (83, vrouw)

Nog andere deelnemers hebben hier een ambigu gevoel bij: een 73-jarige deelnemer omschrijft deze extra attente houding naar hem toe als 'hartverwarmend maar ook wat frustrerend'.

3.2 Seks en seksualiteit

De seksualiteit van LGBTI+ personen wordt vaak niet serieus genomen op jonge én op oudere leeftijd. Bij oudere personen wordt hun seksleven meer algemeen niet serieus genomen.

Getuigenis focusgesprek genders: En bij mij ook, vanwege mijn non-binaire en lesbische identiteit. Wat soms ook naar voren komt, is een houding van “je bent nog te jong om dat te weten”. “Oh, non-binair zijn is iets voor jongeren, dat bestaat niet echt”. Dat zijn zo'n beetje alle redenen waarom ik het interessant vind om over agisme en de intersectionaliteit daarvan te kunnen praten. (25, non-binair persoon)

Getuigenis focusgesprek genders: [...] Seksuologen die helemaal niets weten over LGBT+-seksualiteit zeggen, en dat geldt zowel voor cisgender vrouwen als voor mannen: “Maar seksualiteit na je veertigste bestaat niet”, “Na je zestigste heb je geen seks meer”. Maar natuurlijk wel, ik ben net begonnen! Ik zou tegen hen willen zeggen: “Nee hoor, ik ben nu in topvorm, ik voel me goed, ik ben gelukkig. Ik ga ervoor.” [...] En dat is discriminatie, want we staan dan tegenover iemand die we moeten overtuigen. En dan hebben we het nog niet eens over het aantal artsen, diëtisten enz. [...] die wij, als patiënten, moeten gaan opleiden, terwijl er opleidingen bestaan die door gespecialiseerde verenigingen voor professionals worden gegeven. Maar nee, wij zijn het die nog steeds educatie moeten geven en ons nog meer moeten verantwoorden over onze intimiteit. “En hoe lang duurt dat?” “Hoe is dat?” “Ga je je onderaan laten opereren?” Ik antwoord nu: “En jij, hoe zit het met jouw seksleven? Hoe doe jij dat?” (56, transgender man)

Oudere vrouwen ervaren dit des te meer: ze voelen zich onzichtbaar omdat ze niet langer ‘interessant’ zouden zijn op dit vlak (zie ook deel 4.2 hieronder). Daarnaast ervaren sommigen met het ouder worden druk om hun seksuele oriëntatie te verbergen als deze afwijkt van maatschappelijke normen.

Dit staat in sterk contrast met de overseksualisering die jonge vrouwen ervaren. Jonge vrouwen geven daardoor eveneens aan dat ze hun seksualiteit soms bewust inperken (door seksueel geweld en socialisering vanaf jonge leeftijd).

4 Algemene reflecties over agisme in de samenleving

4.1 Vooroordelen, normen en percepties spelen een grote rol

Vooroordelen en normen rond leeftijd zijn wijdverspreid en beïnvloeden hoe mensen bekeken en behandeld worden. Ouderen worden vaak gezien als ‘zwak’ of ‘niet meer mee’, terwijl jongeren als ‘lui’ of ‘onervaren’ worden bestempeld. Deze stereotypen beïnvloeden zowel de manier waarop iemand door anderen wordt behandeld, als de manier waarop mensen zichzelf zien. Dit komt tot uiting in uitspraken als “ik voel me slecht bij het idee om ouder te worden” of “ik ben te jong om hier een mening over te hebben”. Normen en stereotypen met betrekking tot leeftijd worden geïnternaliseerd.

Getuigenis focusgesprek personen in armoede: De stereotypes die wij omzetten in beelden, in scènes, dat zijn “ouderen leren niet meer bij”, “ouderen hebben dementie”, “ouderen gaan medisch d’office achteruit”, “ouderen... als die vallen, dan breken die direct hun been”, “ouderen zijn professioneel niet meer mee”, “ouderen zijn technisch niet meer mee”, “ouderen zijn profiteurs en brengen niets meer bij aan de maatschappij”, “ouderen zijn slechte chauffeurs”, “ouderen zijn niet meer creatief” en “ouderen hun cognitieve eigenschappen, die gaan d’office achteruit”. (66, man)

Deelnemers zijn zich ook duidelijk bewust van normen en vooroordelen die bestaan voor elke leeftijdsgroep (bv. dat men ‘in de bloei van het leven’ is op 30 jaar, dat jonge mensen veel energie moeten hebben, dat men zich meer serieus en ‘volwassen’ moet gedragen als men ouder wordt, enz.) Wie hiervan afwijkt, krijgt hierover opmerkingen of valt uit de boot omdat ze niet kunnen beantwoorden aan verwachtingen. Dit is zeker het geval voor jonge personen met een handicap of gezondheidsproblemen:

Getuigenis enquête: Ik heb soms het gevoel dat ik uit de boot val omdat ik jong ben (36) maar een ernstig gezondheidsprobleem heb waardoor ik niet kan participeren. Mijn leeftijdsgenoten hebben een job en zij kunnen zich vaak niet inleven in mij, zij leven ook op een totaal ander tempo. Ik voel mij heel erg eenzaam. Er zouden meer contactgroepen moeten bestaan voor jonge mensen die om een of andere reden niet meer meekunnen. (36, man)

Deze gangbare maatschappelijke normen en vooroordelen dragen bij aan het normaliseren van leeftijdsdiscriminatie in verschillende levensdomeinen.

Verschillende deelnemers benadrukken ten slotte dat de *perceptie* van hun leeftijd een grote impact heeft op hoe ze behandeld worden, eerder dan hun werkelijke leeftijd. Dit is met name het geval voor mensen die er jonger uitzien dan ze zijn en daardoor minder serieus genomen worden en onderschat worden ten opzichte van leeftijdsgenoten.

4.2 Vergeten door de maatschappij en het beleid

In de enquête halen veel ouderen een algemeen gevoel aan dat ze door de maatschappij en het beleid vergeten worden of opzijgeschoven. Ze voelen zich onzichtbaar en alsof ze niet meer meetellen omdat ze ‘economisch niet meer interessant’, ‘niet productief’ of ‘overbodig’ zijn. Tijdens discussies over de pensioenen in het publieke debat, maar ook met hun omgeving, hebben sommige mensen het gevoel dat ze de samenleving te veel kosten en dat ze worden beschouwd als een ‘last’ of ‘profiteurs’.

Getuigenis enquête: Er is volgens mij via de media en sociale media toch wel veel discriminatie op leeftijd, precies als we in pensioen zijn na een jarenlange loopbaan we gezien worden als profiteurs van de maatschappij. Daardoor voelen zich veel ouderen teveel, dit is een groot probleem aan het worden. (77, vrouw)

Enkele vrouwelijke deelnemers ervaren dat ze als oudere vrouw dubbel onzichtbaar zijn.

Getuigenis enquête: Ik werd onzichtbaar als oudere vrouw de afgelopen 20 jaar, economisch niet meer interessant, seksueel niet meer interessant, ... ik werd doorzichtig voor onze maatschappij, plots was ik een last... (88, vrouw)

Ook enkele jongeren geven aan dat de politiek naar hun gevoel te weinig rekening met hen houdt. Zeker tijdens COVID voelden jongeren en jonge mensen zich vaak vergeten door het beleid.

Getuigenis focusgesprek genders: Er werd veel gesproken over jongeren die helemaal alleen waren omdat ze niet per se een relatie hadden, enz., en die alleen thuis waren, het erg moeilijk hadden, ernstige depressies hadden, zelfs depressies bij de jongsten. (52, vrouw)

Daarnaast geven enkele jongeren aan dat ze zich als minderjarige sterk afhankelijk voelen (bv. van hun ouders) en dat ze het als discriminerend ervaren dat ze sommige rechten nog niet kunnen opeisen of sommige zaken nog niet zelf kunnen doen.

4.3 De samenleving is niet aangepast aan (ouder wordende) mensen met een handicap

In het focusgesprek met personen met een handicap werd ten slotte verwezen naar het feit dat de maatschappij onvoldoende is aangepast aan personen met een handicap, of deze handicap nu het gevolg is van veroudering of deze meer uitgesproken wordt naargelang men ouder wordt.

Getuigenis focusgesprek personen met een handicap: Ja, want hoe ouder je wordt, hoe erger het wordt. Er is niets aan te doen, ik vind dat leeftijd de handicap verergert. Dus er is een link tussen die twee. [...] Ik vind dat de wereld echt steeds minder toegankelijk wordt voor mensen met een handicap, of dat nu een mentale handicap is of een ouder persoon waarvan de handicap verergert. Er wordt steeds meer gesproken over inclusie, maar ik zie steeds meer uitsluiting. (64, vrouw)

Voor mensen die zich op het kruispunt van leeftijd en handicap bevinden, heeft dit een grote impact. Meerdere personen met een handicap geven aan dat ze nadenken over euthanasie op oudere leeftijd, omdat ze anticiperen dat ze niet meer de nodige hulp zullen vinden wanneer hun handicap verergert.

Getuigenis focusgesprek personen met een handicap: Als ik dit allemaal zie, is het duidelijk dat mijn leven over 5, 10 of 15 jaar voorbij zal zijn, als ik mijn levenskwaliteit niet meer heb. Alles wat ik doe: [lijst van vrijwilligerswerk], de dag dat ik mijn huis niet meer uit kan en afhankelijk ben van de verpleegster die komt om een injectie te geven, die me tenminste naar het toilet wil brengen, als ze niet zegt: “Mevrouw, u heeft een luier, doe het daarin”, want dat hebben ze me al eens gezegd in het ziekenhuis, toen ik 40 was. [...] Dus op de dag dat ik mijn levenskwaliteit niet meer heb, ga ik weg. [...] Omdat de maatschappij me geen zin geeft om te blijven. Ze maakt me eigenlijk bang. [...] Ik wil geen ouderdom. Ik wil niet oud worden en ik heb euthanasie voor mezelf gepland, want als ik zie hoe de maatschappij functioneert, wordt het steeds erger. [...] Ik wil geen last zijn voor mijn familie, dat ben ik nu al terwijl ik niets van hen vraag, ik ga later ook niets vragen, dus met mijn handicap weiger ik oud te worden. Omdat als ik zie hoe de maatschappij met ons omgaat, ze gaat niet met ons om, dan ga ik liever weg. Het is geen stress voor mij, ik heb er al goed over nagedacht, maar deze beslissing is gelinkt aan de manier waarop de samenleving functioneert. (55, vrouw)